

מקראות
גדולות
הפרד"ס

פשט, רמז, דרש, וסוד

של ספר

בראשית

א'

בראשית-תולדות

בספר הזה נמצאים פירושים משעורי הקודש של הרבנים ז"ל דלהלן:

אונקלוס

רש"י

זוהר

ספורנו

בעש"ט

אור החיים

בעל התניא

גר"א

דעת זקנים

אדמו"ר מלובאוויטש בעל הליקוטי שיחות

חיד"א

שפת אמת

לקוטי הלכות ברסלב

הארי ז"ל

אבן עזרא

כלי יקר

בן איש חי

בית אהרון

תורת החוזה מלובלין

קדושת לוי

רמב"ן

המגיד ממזריטש

נועם אלימלך

בעל הטורים

מחשוף הלבן

העתק האגרת שכתב הרב הקדוש ר' ישראל בעש"ט זלה"ה לארץ הקדושה

ר"ה שנת תק"ז עשיתי השבעת עליית הנשמה כידוע לך, וראיתי דברים נפלאים במראה מה שלא ראיתי עד הנה מיון עמדי על דעתי, ואשר ראיתי ולמדתי <בעלותי> [בהעלות] לשם בלתי אפשרי לספר ולדבר אפי' פה אל פה, אך בחזירתי לג"ע התחתון וראיתי כמה נשמות החיים והמתים, הידועים לי ושאינם ידועים לי, בלי שיעור ומספר, ברצוא ושוב, לעלות מעולם לעולם דרך העמוד הידוע ליודעי חן, בשמחה רבה וגדולה אשר ילאה הפה לספר וכבד אוזן הגשמי משמוע, וגם רשעים רבים חזרו בתשובה ונמחל להם עונותיהם, באשר שהי' עת רצון גדול בעיני יפלא מאד שכמה וכמה נתקבלו בתשובה, שגם אתה ידעת אותם, והיה ביניהם ג"כ שמחה רבה עד מאד ועלו ג"כ בעליות הנ"ל. וכולם כאחד בקשו ממני <והפצירו> [והרצו] בי עד בוש באמרם, לרום מעלת כבוד תורתך חנך ד' בנינה יתירה להשיג ולדעת מענינים האלה, עמנו תעלה להיות לעזר ולסעד. ומחמת השמחה הגדולה שראיתי ביניהם, אמרתי לעלות עמהם. [וראיתי במראה כי הס"א עלה לקטרן בשמחה גדולה אשר לא היה כמוהו, ופעל פעולותיו גזירות שמד על כמה נפשות שיהרגו במיתות משונות, משונות, ואחזתני פלצות ומסרתי ממש נפשי], ובקשתי ממורי ורבי שלי שילך עמי, כי סכנה גדולה לילך ולעלות לעולמות העליונים, כי מיום היותי על עמדי לא עליתי בעליות גדולות כמוהו.

ועליתי מדריגה אחר מדריגה, עד שנכנסתי להיכל משיח ששם לומד משיח תורה עם כל התנאים והצדיקים וגם עם שבעה רועים, ושם ראיתי שמחה גדולה עד מאד, ואיני יודע לשמחה זו מה הוא עושה, והייתי סובר שהשמחה הזו ח"ו על פטירתי מהעוה"ז והודיעו לי אח"כ שאיני נפטר עדיין כי הנאה להם למעלה כשאני מייחד יחודים למטה ע"י <תורתם> [תורתיהם] הקדושה, אבל מהות השמחה איני יודע עד היום הזה.

ושאלתי את פי משיח, אימת אתי מר, והשיב לי, בזאת תדע, בעת שיתפרסם למודך ויתגלה בעולם ויפוצו מעיינותיך חוצה מה שלמדתי אותך והשגת, ויוכלו גם המה לעשות יחודים ועליות כמוך, ואז יכלו כל הקליפות ויהיה עת רצון וישועה.

ותמהתי ע"ז, והי' לי צער גדול באריכות הזמן כל כך מתי זה אפשר להיות. אך ממה שלמדתי בהיותי שם שלשה דברים סגולות ושלשה שמות הקדושים, והם בנקל ללמוד ולפרש, ונתקרה דעתי, וחשבתי אפשר שע"ז יוכלו גם אנשי גילי לבוא למדרגה ובחינה כמותי, דהיינו בהיותם יכולים לעליות נשמות וילמדו וישגו כמו אני. ולא נתנה רשות כל ימי חיי לגלות זאת. ובקשתי עבורך ללמד אותך ולא הורשיתי כלל, ומושבע ועומד אני על זה.

אך זאת אני מודיעך והשם יהיה בעזרך לנכח ה' דרכך ואל יעליזו [ובפרט בארץ הקדושה], בעת תפלתך ולימודך וכל דיבור ודיבור ומוצא שפתיך תכוין ליחד שם, כי בכל אות ואות יש עולמות ונשמות ואלהות, ועולים ומתקשרים ומתייחדים זה עם זה, ואח"כ מתקשרים ומתייחדים האותיות <ונעשה> [ונעשים] תיבה ומתייחדים יחוד אמיתי באלהות, ותכלול נשמתך עמהם בכל בחינה ובחינה מהנ"ל, ומתייחדים כל העולמות כאחד ועולים, <ונעשה> [ונעשים] שמחה ותענוג גדול לאין שיעור בהבינך בשמחת חתן וכלה בקטנות וגשמיות, וכ"ש במעלה העליונה כזאת. ובדאי ה' יהיה בעזרך ובכל אשר תפנה תצליח ותשכיל, תן לחכם ויחכם עוד.

בענין למוד הזהר בעיון

איתא בזהר הקדוש (נשא דף קכד ע"ב מרעוא מהימנא) וזה לשונו: ובגין דעתידין ישראל למטעם מאילנא דחיי דאיהו האי ספר הזהר יפקד ביה מן גלותא וכו' וכתב על זה בספר הדרת מלך (סימן קסח) וזה לשונו: דוק לישניה דקאמר למטעם, לומר שעתידי להתגלות פרוש מאמרי הזהר בטוב טעם, וכל חיך הטועמו אומר לי לי, מה שאין כן הלומדו לגירסא בעלמא שאין מרגיש מתיקות דובש"ו, וכתב טעמו וראו כי טוב ה', ואז יפקוד ביה מן גלותא כשיטעמו פרוש אמריו כי נעמו, כמו בזמננו זה שהוא אחרית הימים וזמן הגאולה. לכן בשכר הלמוד בפרוש ספר הזהר הקדוש, א-ל חי חלקנו ימחר יחשיה גרלתנו, וזכות המחברים: משה רבינו עליו השלום, ואליהו הנביא זכור לטוב, ורבי שמעון בר יוחאי וחבריו התנאים,, תהיה לנו מעייר לעזר ולהועיל להושיע ולהציל ולגאל צאן קדשים בתוככי ירושלים, אמן, כן יהי רצון.

ישיבת תורת הח"ן

Director:
Rabbi Yoseph Chaim Mimran

Treasurer:
Rabbi Dovid Raffles

הסכמה

בס"ד

מפורסמים דברי בעל המכתב מאליהו זצוק"ל, בחלק ה' שכתב שבימינו לא נשארה אלא דרך אחת, לקחת כל מה שיכול לעזור לאדם להתעלות ביהדותו, החכמה של החסידות והמוסר יחד, וכתב שהלואי שהתעוררות המוסר יביא לקצת התלהבות חסידית, והלואי שההתלהבות תתאמץ בקצת חשבון הנפש, הלואי שעל ידי כל אלה ביחד נזכה להעלות ברוחניות.

וידוע שהגה"צ הנ"ל, אע"פ שהיה נצר לגדולי בעלי המוסר, בכל זאת טרח הרבה לבאר הרבה מתורתם של בעלי החסידות, והיה לו קירבה יתירה עם תורתם של אדמור"י חב"ד, ואף העיר פעם לחתנו הגדול בעל הקדשי יהושע ז"ל, למה הספר תניא שלו לא נראה משומש כמו שהיה צריך להיות. ודברים שהיו נראים כסותרים בין תורת הגר"א ותורת חב"ד האריך הרב הנ"ל זצ"ל ליישבם, כמו שיראה המעיין בספר מכתב מאליהו בכמה מקומות. ובסוף חלק ד' של הספר קדשי יהושע האריך חתנו של הרב דסלר זצ"ל להביא היישוב שאמר הרב דסלר זצ"ל בעניין מה שנראה כפלוגתא בין הגר"א לבעל התניא בהבנת ענין הצמצום.

ובמכתב מאליהו חלק ד יש שיחה שלמה לבאר כמה שורות מדברי מוהר"ן מברסלב זי"ע, וכנראה שנאמר ביום היארציית שלו, ושיחה זו נאמרה לפני גדולי התורה חברי הכולל דגייטסהד לפני כשבעים שנה.

ואין לשער התועלת העצומה שיבא להאדם שימלא עצמו בדברי התורה של כל סוגי בתי המדרשות, תורת הגר"א ותלמידיו, תורת הבעש"ט ותלמידיו, ותורתם של חכמי ומקובלי הספרדים, בודאי קדושתם וטהרתם הנוראה שמתגלה בתוך הדברי התורה שלהם יש בכוחה לקדש ולטהר מאד את האדם הלומד בהם, וזאת מלבד הידיעות הגדולות שיקבל הלומד מדבריהם הקדושים.

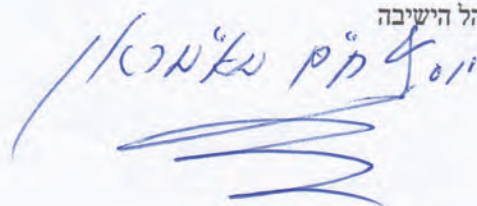
ולכן כמה עלינו להכיר טובה גדולה, לרבי אהרן יאקבלב שליט"א מלוס אנגלס, איש אשר רוח ד' בו, ממזכי הרבים החשובים, שבטוהר נפשו וזכות לבו, נדבה רוחו, ופנה אלינו שנמצא אברכים ירא שמים, שיכולים לערוך ולתמצת מדברי הזוה"ק ומהרבה גדולים וצדיקים, בכדי שיוכל להדפיס הדברים לפי סדר התורה. ובס"ד זיכו אותו מן שמיא לברך על המוגמר, ועומד כעת להוציא מקראות גדולות על פי סוד, הכולל פירושם של הרבה מצדיקי הדורות, שביארו הפסוקים לפי כל חלקי הפרד"ס, ואין ספק כי בזכותו יתרבה החכמה בכלל ישראל, ואין לנו אלא לברכו שיזכה לראות הצלחה בכל מעשה ידיו, וזכותם של כל הקדושים אשר טרח בתורתם זי"ע ימליצו עליו לטובה ולברכה, ויראה הוא ורעייתו הדגולה העומדת לימינו רוב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם מעתה ועד עולם.

ובהזדמנות זו נודה לכל הרבנים היקרים והחשובים שליט"א, שנטלו חלק בעבודה גדולה זו, יתברכו כולם מן השמים ויזכו לכל הטוב לעולמי עולמים.

יוסף חיים מימראן

ישיבת תורת הח"ן

מנהל הישיבה

מקראות גדולות הפרד"ס

פשט, רמז, דרש, וסוד של ספר

בראשית
א'
בראשית-תולדות

בראשית

א בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:

רש"י

אונקלוס

א בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים וְיָת שְׁמַיָא וְיָת אַרְעָא:

שָׁאִין לְךָ רֵאשִׁית בְּמִקְרָא שְׁאִינוּ דְּבִק לְתִיבָה שְׁלֵאֲחֵרִיו, כְּמוֹ בְּרֵאשִׁית מְמַלְכַת יְהוּיָקִים (שם כו, ח), רֵאשִׁית מְמַלְכַתוֹ וּפְרָשִׁית י, י, רֵאשִׁית דְּגִנָּךְ וּדְרִיסֵי י, ד, חָף כִּאֲן אֲתָה אֹמֵר בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים וְגו' כְּמוֹ בְּרֵאשִׁית בְּרֹאֵה ת, וְדוּמָה לוֹ תַחֲלַת דְּבַר ה' בְּהוֹשֵׁעַ (וְהוֹשֵׁעַ ח, ג), ע, כְּלוֹמֵר תַּחֲלַת דְּבִירוֹ שֶׁל הַקְּבָ"ה בְּהוֹשֵׁעַ וַיֹּאמֶר ה' אֵל הוֹשֵׁעַ וְגו'. וְאִם תֹּאמַר לְהוֹרוֹת בָּא שְׁאֵלוֹ תַחֲלָה נִבְרָאוּ י, וּפִירוּשׁוֹ בְּרֵאשִׁית הַכֹּל בָּרָא אֱלֹהִים, וַיֵּשׁ לְךָ מִקְרָאוֹת שְׁמִקְרָרִים לְשׁוֹנֵס וּמִמְטַטֵּים תִּיבָה אַחַת, כְּמוֹ כִּי לֹא סָגַר דְּלַתִּי בְּטַנִּי (וַיִּזַּב ג, י), וְלֹא פִירַשׁ מִי הַסּוֹגֵר, וְכִמוֹ יֵשׁ אֶת חֵיל דְּמַשְׁק וַיִּשְׁעִיהָ ת, ד, וְלֹא פִירַשׁ מִי יֵשׁאֵנוּ, וְכִמוֹ אִם יִחְרוֹשׁ בְּצַקְרִים (עֲמוּס ו, יג), וְלֹא פִירַשׁ אִם יִחְרוֹשׁ אֲדָם בְּצַקְרִים, וְכִמוֹ מִגִּיד מִרְאשִׁית אַחֲרִית וַיִּשְׁעִיהָ מו, י, וְלֹא פִירַשׁ מִגִּיד מִרְאשִׁית דְּבַר אַחֲרִית דְּבַר כֹּכָ" וְכִן בְּכָל בְּרֵאשִׁית הַכֹּל. אִם כֵּן תִּמְנָה עַל עֲלָמְךָ, כ, שְׁהֵרִי הַמֵּים קִדְמוֹ, שְׁהֵרִי כְּתִיב וְרוּחַ אֱלֹהִים מֵרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְעַדְיִין לֹא גִלְהָה (הַמִּקְרָא בְּסִדּוּר הַקּוּדְמוּסִים וְהַמְאֻחֲזָרִים כּוֹלֵס) וְכִי לִיִּתְנָהוּ הֵךְ תִּיבֹת וְכִן הֵיחָא הַשֵּׁ"ה) בְּרֵיית הַמֵּים מִתִּי הִיתָה, הָאֵל לְמַדְתָּ, וְלִיִּתְנָהוּ הַמֵּים לְאֶרֶץ, וְעוֹד שְׁהַמֵּים מֵאֵשׁ וּמֵמִים נִבְרָאוּ, עַל כִּרְחָךְ לֹא לִימַד הַמִּקְרָא בְּסִדְרֵי הַמּוֹקְדָמִים וְהַמְאֻחֲזָרִים כְּלוֹס: בָּרָא אֱלֹהִים. וְלֹא אֹמֵר בָּרָא ה', (ר"ל שְׁהֵיִל בָּרָא ה' אֶלְקִי כְּמֵ"ה גַּבִּי צִיּוֹס עֲשׂוֹת כו) מִ שְׁבַתְחָלָה עֲלָה בְּמַחְשָׁבָה לְבִרְאוֹתָו צְמַדַת הַדִּין, וְרָאָה שְׁאִין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּים, וְהַקְדִּים מִדַּת רַחֲמִים וּשְׁתַּפַּה לְמַדַּת הַדִּין, וְהֵיִינוּ דְּכַתְּבִיב צִיּוֹס עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם (וְצַה"ל הוֹצֵא בְּאַלְשֵׁיךְ בְּשֵׁם הַבָּ"ר פ"ב):

אבן עזרא

לפני מלאך ה' והשתחו' ואמר מה אדני מדבר אל עבדו וכן זכריה. ודניאל. ולמה אאריך. וטעם אלהי הצבאות כמו אלהי האלהים. וטעם אלהים כמו מלך. ובני אדם המתעסקים במשפט אלהים יקראו כן. וזה השם תאר ואינו עצם ולא ימצא ממנו עבר או עתיד ואל תחשוב שהמלאכים הם מאש ורוח בעבור שנמצא עושה מלאכיו רוחות. כי אין ככה דרך פשוטו רק דבר דוד בתחלה על מעשה בראשית. והחל מהאור ואמר עושה אור ואחר כן נוטה שמים והוא הרקיע והמים עליו והאש והשגל והרוח. ואמר כי הרוח שלוחו של השם ללכת אל מקום שישלחנו וכן האש ממשרתו ואמר יסד ארץ על מכוניה וזאת היא היבשה וכן כתוב רוח סערה עושה דברו: וטעם את. כמו עצם הדבר והוא סימן עם הפועל כמו את השמים ופעם יחסרוהו כמו אשר ברא אלהי אדם ונמצא עם הפועל כמו ובא הארי ואת הדוב. והם מתי מספר. והיה תחת עם ותחת מן:

השמים. בה"א הידיעה להורות כי על אלה הנראים ידבר ולעולם לשון רבים ויתכן להיות משטרו משטר כל אחד ואחד. וטעם שמים גובה ומעלה וכן בל' ישמעאל שרובה על מתכונת לשון הקדש ויש שמי השמים. ולא יתפרדו כרחים וצהרים. ואנשי המדות יבינו אלה הסודות. ואמר הגאון כי הארץ כנקודה והמים כחוט הסובב. ואחר שאלה שניהם נבראים יהי' כל אשר בתוכם נברא כמים וכאש. ואחרים אמרו כי המים בכלל הארץ והרוח בכלל השמים. ולפי רעתי כי אלה השמים והארץ הם הרקיע והיבשה כי לא נברא ביום אחד כי אם דבר אחד בראשון האור ובשני הרקיע ובשלישי הצמחים וברביעי המאורות ובחמישי ובששי נפשות החיות והמזמור הנוכר לעד. ולא יתכן להיות הקו הסובב קודם הנקודה או הוא קודם הקו על כן אמרו שנבראו השמים והארץ בפעם אחת והעד קורא אני עליהם יעמדו יחדו. וזאת העדות איננה ברורה. בעבור שפירוש הפסוק איננו כן כי איך יאמר אליהם לאשר אינם ואיך יקרא לתוהו. רק פירושו אני בראתים ובעת שאקראם יעמדו יחדו לפני שניהם כעבדים לעשות רצוני. כטעם דברך נצב בשמים. ואח"כ הזכיר הארץ ואמר אחר כן כי גם המה יעמדו לעשות משפט שיצומו:

רמב"ן

נטלה מהם ונתנה לנו". וזו אגדה בלשון שכתבה רבינו שלמה בפירושו. ויש לשאול בה, כי צורך גדול הוא להתחיל התורה ב"בראשית ברא אלהים", כי הוא שורש האמונה; ושאינו מאמין בזה וחושב שהעולם קדמון, הוא כופר בעיקר ואין לו תורה כלל. והתשובה, מפני שמעשה בראשית – סוד עמוק, אינו מובן מן המקראות,

(א) בְּרֵאשִׁית אֹמֵר רַבִּי יִצְחָק, לֹא הָיָה לְרִיךְ לְהַתְחִיל אֶת הַתּוֹרָה אֶלָּא מֵהַחֵדָּשׁ הַזֶּה לְכֹס, שֶׁהָיָה מִלִּפְנֵי רֵאשִׁיטָה שְׁלֵטָנוֹ וְיִשְׂרָאֵל וְכִי עִיקַר הַתּוֹרָה אֵינָה אֶלָּא לְמַלְכוּתָהּ, וְהַגֵּם שֶׁמִּלְפָנָיו בְּס' בְּרֵאשִׁית ג' קָלָת מֵאוֹת כְּמוֹ מִלֵּה וְגִיד הַגֵּשֶׁה, הִיא יִכּוֹל לְכַוֵּן צְהַדִּי שֶׁאֵר הַמְּלוֹת, וְמִה טַעַם פֶּתַח ג' בְּבְרֵאשִׁית, מִשּׁוּם כִּחַ מַעֲשֵׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ לְתַתּ לְהַם נַחֲלַת גּוֹיִם (תְּהִלִּים ק"ח, ו), שֶׁאִם יִאֲמְרוּ אֹמּוֹת הָעוֹלָם לְיִשְׂרָאֵל, לִיִּסְטִים אַתָּם, ד' שֶׁכִּבְשַׁתֶּם אֲרָצוֹת צְבַעֲהָ גּוֹיִם, הֵם אֹמְרִים לְהַם, כֹּל הָאֶרֶץ שֶׁל הַקְּבָ"ה הִיא, הוֹאֵל בְּרָאָה (בְּשֵׁם מֵהוֹדַעַת הַבְּרִיָּאָה) וְנִתְּנָה לְאִשְׁרֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו, וְכַשֵּׁמֶעַ מִסְּפִירֵי אֲדָם הַרְאָשׁוֹן וּמִצּוֹל הַפְּלָגָה וְסִדּוּס וּמְלַחְמַת אֲבָרֶסָה עִם הַמְּלָאכִים וּמְפַלַּת מַלְאָכִים. וְיִרוּשָׁת הָאֶרֶץ הִיא מִשְׁכַּר הַמְּלוֹת וְהַשּׁוֹבָה כְּמִלֵּו וְעֵינָן מִזֶּה בְּאֲרִיבֹת בְּרָא"ס וּפִ"ת) בְּרָלוּנוּ נִתְּנָה לְהַם, וְבִרְלוּנוּ נִטְלָה מֵהֶם וְנִתְּנָה לָנוּ וְצִפּוֹת כִּבְשׁ כְּמֵ"ה הוֹאֵ מֵהַתְּחִיבֹתָ, רַק פֶּסוּק כִּחַ מַעֲשֵׂיו וְגו' לְקַחוּ רַש"י מֵהַבְּרֵאשִׁית רַבֵּה ע"ה, חָף בִּילְקוּשׁ פֶּסוּק הַחֹדֶשׁ, הִיא בְּשֵׁם הַתְּחִיבֹתָ כְּמוֹ שְׁהוּא כֹּהֵן, וְי' בְּשֵׁה"ר פ' הַבִּיאָנוּ: בְּרֵאשִׁית בָּרָא. אִין הַמִּקְרָא הַזֶּה אֹמֵר לֹא דוֹרְשָׁנִי, וְלִפְשׁוֹטֵי רִיךְ לְשׁוֹת נְקוּדַת תִּיבַת בָּרָא, וְלִהְיוֹת סִדְר הַבְּרִיָּאָה ג' א"ה כְּמֵ"ה בְּסִמּוּךְ ה' כְּמוֹ שְׁאֲמְרוּ חַז"ל (בְּרֵאשִׁית רַבֵּה ח, ו) בְּשִׁבְלֵי הַתּוֹרָה שְׁנִקְרָאֹת רֵאשִׁית דְּרָכוֹ (מַשְׁלֵי ת, כג), וְשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאוּ רֵאשִׁית תְּבוּאוֹתוֹ (יְרֵמִיָּה ג, ג). וְאִם בָּרָא לְפִרֵשׁ כְּפִשְׁטוֹ י כֵּן פִּרְשֵׁהוּ, בְּרֵאשִׁית בְּרִיָּאָת שְׁמַיִם וְאֶרֶץ, וְהָאֶרֶץ הִיתָה תּוֹהוֹ וְצָהוּ וְחוֹשֶׁךְ וְגו', וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹרֶךְ. וְלֹא בָּא הַמִּקְרָא לְהוֹרוֹת סִדְר הַבְּרִיָּאָה לֹמַר שְׁאֵלוֹ קִדְמוֹ, שֶׁאִם בָּא לְהוֹרוֹת, כֵּן הִיא לוֹ לְכַתּוּב, בְּרֵאשִׁיטָה בָּרָא אֶת הַשָּׁמַיִם וְגו',

(א) בְּרֵאשִׁית. חַכְמֵינוּ אִמְרוּ שְׁהַבִּי"ת נּוֹסֵף כְּבִי"ת בְּרֵאשִׁיטָה כִּי נִמְצָא רֵאשִׁיטָה יִסְעוּ וְאֵילוֹ הִיא טַעַמּוֹ כֵּן הִיא הַבִּי"ת קְמוּץ בְּקִמּוּץ גְּדוֹל וַיֵּשׂ אֹמְרִים כִּי בְּרֵאשִׁית לְעוֹלָם סְמוּךְ וְהַטַּעַם בְּרֵאשִׁית הָעֵרֶב אוֹ הַלִּילָה אוֹ הַחֹשֶׁךְ וְהִנֵּה שִׁכְחוּ וַיִּרְאֵה רֵאשִׁית לוֹ וַיֵּשׂ אֹמְרִים שְׁהַבִּי"ת נוֹשָׂא בְּלִי טַעַם וְטַעַמִּים שְׁלֵא יַעֲלָה עַל לֵב שְׁאִין רֵאשִׁית לְשָׁמַיִם וְלֵאָרֶץ עַל כֵּן אִמְרָה בְּרֵאשִׁית וּלְפִי דַעְתִּי שְׁהוּא סְמוּךְ כְּמוֹ בְּרֵאשִׁית מְמַלְכַת יְהוּיָקִים וְאֵל תַּתְּמָה אִיךְ נִסְמָךְ עַל פּוֹעֵל עֵבֶר וְהִנֵּה כֵּן תַּחֲלַת דְּבַר ה': קְרִית חֲנָה דוּד. וְהַטַּעַם יִתְבַּרֵּר לְךָ בְּפִסּוּק הַשְּׁנַי:

בְּרָא. רֹבֵי מִמְּפִרְשִׁים אִמְרוּ שְׁהַבְּרִיָּאָה לְהוֹצִיא יֵשׁ מֵאִין וְכֵן אִם בְּרִיָּאָה יִבְרָא ה'. וְהִנֵּה שִׁכְחוּ וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתְּנִינִים וְשִׁלַּשׁ בְּפִסּוּק אֶחָד וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם. וְבְרָא חֹשֶׁךְ שְׁהוּא הַפֶּךְ הָאוֹר שְׁהוּא יֵשׁ וְזֶה דְּקִדּוּק הַמְּלָה בְּרָא לְשִׁנֵּי טַעַמִּים זֶה אֶחָד וְהַשְּׁנִי לֹא בְּרָה אַתָּם לְחֵם. וְזֶה הַשְּׁנִי ה"א תַּחַת אֶלֶף כִּי כְמוֹהוּ לְהַבְּרוֹת אֶת דוּד כִּי הוּא מֵהַבְּנִין הַכְּבֵד הַנוֹסֵף וְאִם הִיא בְּאֶלֶף הִיא כְּמוֹ לְהַבְּרִיָּאָה וּמִצְאָנוּ מֵהַבְּנִין הַכְּבֵד וְבְרֵאֵת לך. וַאֲיִנּוּ כְּמוֹ בְּרוֹ לְכֹס אִישׁ רַק כְּמוֹ וְבְרָא אֶתְהוֹן. וְטַעַמּוֹ לְגוֹר וְלִשׁוּם גְּבוּל נִגּוֹר וְהַמְשִׁכִּיל יִבִּין:

אֱלֹהִים. אַחַר שֶׁמִּצְאָנוּ אֱלֹהִים יִדְעוּ כִּי אֱלֹהִים לְשׁוֹן רַבִּים וְשֵׁרֵשׁ זֶה מִדְּרָךְ הַלְשׁוֹן כִּי כֹל לְשׁוֹן יֵשׁ לוֹ דְּרָךְ כְּבוֹד. וְכְבוֹד ל' לֹעֲזוֹ שִׁיאֲמֹר הַקְּטָן לְנוֹכַח הַגְּדוֹל לְשׁוֹן רַבִּים. וְבִל' יִשְׁמַעֲאֵל דְּרָךְ כְּבוֹד שִׁיִּדְבֵר הַגְּדוֹל כְּמוֹ הַמֶּלֶךְ בְּלִשׁוֹן רַבִּים וְבִל' הַקְּדָשׁ דְּרָךְ כְּבוֹד לֹמַר עַל הַגְּדוֹל ל' רַבִּים כְּמוֹ אֲדִנִּים בְּעִלִּים שֶׁאֲמְרוּ אֲדִנִּים קִשָּׁה. וְלִקַּח בְּעֵלְיוֹ. וְכֵן מִלַּת עֵלְיוֹ. אֵלְיוֹ וְעֵדְיוֹ. עַל כֵּן אִמְרָה הַכְּתוּב בְּרָא וְלֹא בְרָאוּ. וּמִדְּרָךְ הַתּוֹשִׁיָּה יִדְעוּ כִּי הַדְּבוּרִים יִקְרָאוּ שְׁפָה בְּעֵבֶר שִׁירָאוּ שְׁמִמְנָה יִצְאוּ. וְכֵן נִשְׁמַת הָאָדָם הָעֲלִיוֹנָה תִּקְרָא לֵב. וְהַלֵּב גּוֹף וְהִיא אֵינָה גּוֹף בְּעֵבֶר הִיּוֹת הַלֵּב מֵהַמְּרַכְבַּת הַרְאשִׁיטָה לָהּ וּבְעֵבֶר הִיּוֹת כֹּל מַעֲשֵׂה הַשָּׁם בְּיַד הַמְּלָאכִים עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ נִקְרָא כֵּן. וּבְפִסּוּק כִּי שְׁמִי בְּקִרְבוֹ אֲבָאֵר קִצַּת סוּד הַשָּׁם. וְאֵל תִּשִׁים לְבָךְ אֶל דְּבַרִּי הַגָּאוֹן שְׁאוֹמֵר שְׁהָאָדָם נִכְבֵּד מֵהַמְּלָאכִים וְכִבְרָה בְּאֲרַתִּי בְּסִפְרֵי הַיְסוּד כִּי כֹל רֵאיוֹתָיו הַפּוֹכוֹת. וַיִּדְעוּ כִּי אִין בְּבִנֵי אָדָם נִכְבְּדִים כְּמוֹ הַנְּבִיאִים וַיְהוֹשֻׁעַ נִפְלַע עַל פְּנֵי

(א) בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים. אִמְרָה רַבִּי יִצְחָק: לֹא הִיא צְרִיךְ לְהַתְחִיל הַתּוֹרָה אֶלָּא מִ"הַחֵדָּשׁ הַזֶּה לְקֹס" (שְׁמוֹת יב ב), שֶׁהִיא מְצוּוֹה רֵאשִׁיטָה שְׁנִצְטוּוּ בָּהּ יִשְׂרָאֵל. וְמִה טַעַם פֶּתַח בְּרֵאשִׁית? שֶׁאִם יֹאמְרוּ אֹמּוֹת הָעוֹלָם: "לִיִּסְטִים אַתָּם, שֶׁכִּבְשַׁתֶּם לְכֹס אֲרָצוֹת שְׁבַעֲהָ גּוֹיִם", הֵם אֹמְרִים לְהַם: "כֹּל הָאֶרֶץ שֶׁל הַקְּבָ"ה הִיא, וְנִתְּנָה לְאִשְׁרֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו; וּבְרָצוֹנוֹ נִתְּנָה לְהַם, וּבְרָצוֹנוֹ

ב וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְהוֹ וְנָהוּ וְחָשֶׁךְ עַל-פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם:

אונקלוס
 ב וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְהוֹ וְנָהוּ וְחָשֶׁךְ עַל-פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם:

רש"י

פני תהום. על פני המים ע שעל הארץ: ורוח אלהים מרחפת. כסא כבוד פ עומד באויר, ומרחף; על פני המים ברוח פיו של הקב"ה ק ובמאמרו, כיונה המרחפת על הקן, אקובטי"ר בלע"ז:

(ב) תהו ובהו. תהו לשון תמה ושמונון, שאלם תוהה ומסתומם על זהו שזה ונקראת הארץ כן, כמו שנקראים רפאים ע"ש שכל הוואה אותם מתרפה, ויהיה ו' ובהו במקום ב' כמו ו' שלחני וריחו: תהו. אשמוכרד"שין בלע"ז: זהו. לשון ס ריקות ולדו פס"א: על

בעל הטורים

(ב) ורוח אלהים מרחפת. בגימטריא זו רוחו של משיח:

ספורנו

צורות יסודות מתחלפות: וחשך. הוא האויר החשוך הנאצל אז מהמורכב הראשון היה על פני תהום. על פני שני היסודות השפלים שנאצלו אז ג"כ מהמורכב הראשון והיו מקיפי זה את זה: ורוח אלהים. מניעי הגלגל שנקראו רוח כאמרו עושה מלאכיו רוחות: מרחפת על פני המים. הניעו אז את האויר החשוך על פני המים הסובבים אז את יסוד הארץ. ובכך היה שהחלק ממנו הסמוך לגלגל התלהב בתנועתו והוא האש היסודי והחלק ממנו הקרוב אל המים קנה אז איזה קור מן המים זולתי חלק מועט ממנו המתחמם במקרה בהתחפכות נצוצות מאורי האור:

כלי יקר

תנאי התנה הקב"ה עם כל מעשה בראשית ומטעם זה מיעט האור וגנוו לצדיקים כי לא אדם הוא ית' ויתנחם אלא לפי שאם רשעים בחשך ידמו בעבור קלקול מעשיהם לא יהיה נחשב לשינוי בבריאה, וזהו דעת המדרש (בר"ר ג.ה) והארץ היתה תהו אלו מעשיהם של רשעים ויאמר אלהים יהי אור אלו מעשיהם של צדיקים כו', מה ראה בעל המדרש הזה להוציא הפסוקים מפשוטם. ולפי מה שפירשונו דברי מדרש זה מבוארים, כי פשוטו נשאר במקומו והדרשה תדרש גם מפשוטו. ומה שמסיק שם ועדיין אינו יודע באיזו מהם חפץ אם במעשיהם של רשעים כו' תמצא מבואר בחיבורי הקטן הנקרא אורח לחיים בדרש של ר"ה ויו"כ ע"ש.

זוהר

של רשעים וע"כ גנו האור שלא ישתמשו בהם וכו', אמר רבי שמעון וירא אלקים את האור כי טוב שלא מצא בה רוגו, כתיב הכא כי טוב, וכתוב התם (במדבר, כד, א) כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל, וסוף הכתוב מוכיח ויבדל אלקים וגו' ולכן לא מצא בה רוגו. (ח"א, נא, א)

שפת אמת

הארה ואז צריך הוא להבדיל הטוב מכל תערובת של רע.

אדמו"ר מליובאוויטש בעל הלכותי שיחות

והראות לבני ישראל, כשהיו לעם בזמן יציאת מצרים ומתן תורה, כשנעשו עם סגולה, ואם כן מדוע התחילה התורה בסיפור בנוגע לזמן שלפני מתן תורה, שיותר מתאים שיישאר במסורת או שייכתב בספר אחרת?

וע"ז פירש רש"י שגם בזה יש הוראה בנוגע להנהגת בני ישראל כשהם יהיו לעם ויכבשו ארץ ישראל, מכיון שאחרי שבני ישראל כבשו את ארץ ישראל נשתנתה במהותה, שהיא נעשית ארץ קדושה ששייכת רק לבני ישראל, ודוקא על זה טוענים אומות העולם, שבכל כיבוש רק הרשות משתנית עד שיכבשו רשות אחרת, מה שאין כן עכשיו בכבישתו על ידי בני ישראל אין לאומות העולם כל שייכות לארץ ישראל?

ועל זה עונים בני ישראל: שיהוא בראה, כלומר, שהוא ברא את כל הארץ, ומובן כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא, ולכן יכול ליתנה לבני ישראל באיזה אופן שרוצה, ורק שהקדוש ברוך הוא רצה שבני ישראל יקבלו את ארץ ישראל לאחר שהיתה אצל אומות העולם, ולכן 'ברצונו נתנה להם' לאומות העולם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו.

וזהו הביאור למה נכתבו כל הענינים שמו'בראשית ברא ועד ה'חודש', דכמו שהבריה היה בשביל התורה ואף על פי כן היה הרבה זמן עד שניתנה התורה לבני ישראל, על דרך זה הוא בנוגע לארץ ישראל, שמאורך

(ב) והארץ היתה תהו ובהו. ואותה הארץ הנבראת אז היתה דבר מורכב מחמר ראשון הנקרא תהו ומצורה ראשונה הנקראת בהו. כי אמנם לא היה נאות לחמר הראשון זולתי צורה אחת היא היתה ראשונה לכל צורות המורכב' בהכרח. ובהו התבאר שהחמר הראשון דבר מחודש. ונקרא החמר של אותו המורכב הראשון תהו להיותו מצד עצמו דבר כחיי בלבד בלתי נמצא בפעל כאמרו כי תהו המה כלומר בלתי נמצאים בפעל אבל בדמיון בלבד והצורה הנשואה באותו המורכב הראשון נקראת בהו. כי בו בתהו שאמר נמצאת בפעל. וקרא אבני בהו הנושא הבלתי עומד עם צורתו זמן נחשב כמו שקרה לנושא הצורה הראשונה שתכף לבש

(ב) והארץ היתה תהו ובהו. מאי דהוה הוה ומה צורך בידיעה זו. ונראה לומר לפי שמששת ימי בראשית והלאה אין הקב"ה משנה שום דבר מכמות שהיה וצפה הקב"ה שעל ידי מעשי הרשעים יחזור העולם לתהו ובהו כמו בדור המבול. וכן בחורבן הבית כתיב (ירמיה ד.ג) ראיתי את הארץ והנה תהו, והודיע לנו הכתוב שאם יקרה בזמן מן הזמנים שע"י מעשה הרשעים יחזור העולם לתהו לא יהיה נחשב שינוי בבריאה אלא יחזור העולם לכמות שהיה כי מטבעו להיות תהו ובהו וחשך, וע"י מעשה הצדיקים עשה הקב"ה הפך טבעו וברא האור לצדיקים וע"י קלקול המעשים יחזור העולם לכמות שהיה ולא יהיה נקרא שינוי בבריאה כי

(ב) וירא אלקים את האור כי טוב תנו, כל חלום שרואה בו אות ט', טוב לו ולחלומו, שהתורה פתח עם האות ט' בכי טוב, וזה סימן שנשמתו מאיר מסוף העולם עד סופו. (ח"א, ל, ב) וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל וגו' אמר רבי יצחק שראה במעשיהם

(ב) והארץ היתה תהו ובהו וגו' ויהי אור וגו' ויבדל וגו': יש ללמוד מכאן דרך לכל עובד ה' שבתחילת עבודתו הוא תהו ובהו ואח"כ מתגלה

מהשגה, ב - ההבנה והשגה שבתורה. ומובן שהסדר בלימוד התורה הוא, שמקודם הלימוד צריך להיות ההתקשרות ל"קדושת ורוחניות התורה" ("ברכו בתורה תחילה"), ואחרי זה צריכים להתייגע בהבנה והשגה.

ולכן מתחילה התורה באות ב' להורות שהתורה שלפנינו שאנו לומדים בהשגה שלנו הוא ענין הב', שצריך לבוא דוקא לאחרי ענין הא' שבתורה, הקשר והשייכות לקדושת התורה. (חט"ו ש"א)

בראשית ברא וגו' פירוש רש"י "אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ"החודש הזה לכם" (שמות יב:ב), שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח ב"בראשית", משום "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים" (תהלים קיא, ו), שאם יאמרו אומות העולם לישראל 'לסטם אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים', הם אומרים להם 'כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו'.

וצריך ביאור: מהו שאלת רש"י "מה טעם פתח בבראשית", הרי לכאורה חידוש העולם הוא ענין הכי עיקרי שצריך להיות בתורה (וכקושיית הרמב"ן)?

ויש לומר שהוקשה לרש"י שהרי ה'תורה' (מלשון הוראה) היא ציונים

אדמו"ר מליובאוויטש בעל הלכותי שיחות

מרמזו על העבודה ד"בכל דרכך דעהו" לגלות אלקות בכל מצב, אפילו בדברי הרשות של האדם (אכילה ושינה וכו'). ועל זה טענת אומות העולם, שבעניני העולם הזה אין להמשיך קדושה, ה' נתנה להם', הקדוש ברוך הוא ברא את הטבע, ורוצה שיישאר כך. ועל זה באה ההוראה 'כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו', שבריאת הטבע אמנם היתה על ידי הקדוש ברוך הוא, אבל מתחילת בריאתו היה כדי שנטלה מהם ונתנה לנו, להפוך את הדברים הגשמיים לקדושה ולכבשה לגבול הקדושה. ((ח"ה ש"א, ח"י ש"א))

אבן עזרא

דבר משה על העולם הבא שהוא עולם המלאכים כי אם על עולם ההויה והשחתה והמפרשים שהשמים בפסוק ראשון הם שמי השמים. מה יעשו בארץ והנה ראיות גמורות לאנשי שיקול הדעת. שאין שם רק ארץ אחת. ודרש שבע ארצות. הוא שהיישוב נחלק על שבעה. ובית המקדש היה באמצע היישוב כי רחוק הוא מאמצע הארץ: ורוח אלהים. סמך הרוח אל השם בעבור היותו שליח בחפץ השם לייבש המים והמים לשון רבים גם לא יתפרדו והם על בנין שנים. כי הם זכרים ונקיבות ונמצא על לשון יחיד לא זורק עליו: וטעם מרחפת. נושבת למעלה במים וכן על גזוליו ירחף:

הארי ז"ל

והארץ היתה תהו ובהו מה שלא כתבה התורה תחילה והארץ היתה תהו ובהו, ורק אח"כ בראשית ברא אלהים, הוא משום שתהו היא בחינת הקלי' החופפת על המלכות שנאצלה כבר, הרמוזה בפסוק בראשית ברא וגו'.

והארץ היתה תהו כתוב כאן ב' פעמים תהו, א' במפורש וא' בר"ת למפרע של תיבות והארץ היתה תהו, האחד מרמז על ז' המלכים שנשברו, והר"ת למפרע מרמז על אחוריים של או"א שגם שם היה שביירה, וכל למפרע היא בחינת אחוריים.

גרי"א

מרוח אלהים השוכן למעלה.

חיד"א

וזה מה שכתוב כאן ורוח אלוקים מרחפת - רוחו של משיח, וזה תלוי על פני המים דאין מים אלא תורה שבזכות עסק התורה יבוא משיח, וכן על פני המים זה ר"ת עפה שרומז לתורה שנקרא מגילה עפה.

תורת החוזה מלובלין

יהי אור אלו מעשיהם של צדיקים אבל איני יודע איזה טוב בעיניו וכו' הוי במעשיהם של צדיקים והעניין הוא כי נח לא התפלל על דורו כי היה נראה לו שבשביל כבודו יתברך ראוי שיעשו אמנם למושה הקב"ה רמוז שאף שחטאו רצונו בטובת ישראל וזה מה שאומרים חז"ל שאין רצונו במעשה הרשעים דהיינו שיאבדו ברשעים אלא במעשה הצדיקים שיכבילו הגזרות בתפלתם.

לקוטי הלכות ברסלב

ית' והאדם מתמיה על החפץ, כמה טעם טוב יש בו וכו' [ועיקר תיקון הבריאה הוא ע"י האכילה ששם שלימות העלאת הניצה"ק, ומציאות פיתוי הנחש לחוה היה אף כי אמר אלקים לא תאכלו, היינו שנדמה לאדם שאכילה היא עבירה, אמת שצריך להתביש להכניס המאכל לפה כדפי' רביה"ק, אבל השי"ת עשה שנתקן הבריאה ע"י האכילה לדחות הרע ולברר הטוב, ותחילתו ע"י הברכה שנמשך ע"י חידוש מע"ב, והוא עיקר האמונה שמייחד שמים וארץ ע"י אכילתו, ושלחנו של אדם מכפר כמזבח, כי כל עבודת האמונה היא כשמתעסקים בדבר המשכיח מאתנו את השי"ת לחזור לזכרון ה' בראשית ברא אלקים' [חושך על פני תהום ורוח אלקים מרחפת על פני המים. חושך לשון

הסיפור של חומש בראשית וירידת בני ישראל למצרים רואים שה' סיבב כל התהליך כדי שבני ישראל יקבלוה (ודוקא לאחרי ש"גר יהיה זרעך"). ועל פי פנימיות הענינים יש לבאר: אף שהתורה היא למעלה מההגבלות של העולם, ועניינה לרומם את בני ישראל לדרגה שהם יהיו למעלה מהגבלות, מכל מקום התחלת הלימוד הוא מענה לאומות העולם, שמרמזו להיצר הרע, שעל ידי התורה יש לבני ישראל הכח להתרומם על ההגבלות והמניעות של היצר הרע, ומזה באים להחודש הזה, שזהו לימוד התורה באופן שלמעלה מהעולם. ועוד יש לבאר הוראה בעבודת ה': בארץ ישראל ישנו גילוי אלקות ("ארץ אשר תמיד עיני ה' אלקיך בה"), עד שגם בגשמייות הארץ נרגש אור ה'. ואם כן, כיבוש ארץ ישראל

(ב) והארץ. המלה הזאת זרה בעבור קמצות האלף עם הה"א בכל מקום ואינו כמו האלף לך שלמה והאבן הזאת: תהו. אמר הגאון תהו שהוא מתהום וזה לא יתכן כי מ"ם תהום שרש כמ"ם המים ובספר יצירה תהו זה קו ירוק ובהו אלו אבנים מפולמות והנכון כאשר אמר המתרגם ארמית. וכן ובתהו ליל ישימון וכן אחרי התהו. שאין בו ממש: ובהו אחי תהו והווי"ן תחת ה"א כווי"ו וישתחו. ותרענה באחו. והטעם כי בראשית בריאת הרקיע והיבשה לא היה בארץ יישוב כי היתה מכוסה במים. וכן שם אלהים כח תולדתה להיות למטה מהמים. ואל תתמה על וי"ו והארץ כי פירושו כפ"א רפה בלשון ישמעאל וכמוהו ואיד יעלה מן הארץ. כי לא

(ב) ורוח אלהים מרחפת הם סוד ש"ך נצוצות, הם רפ"ח נצוצות יחד עם ל"ב אלהים, והוא רמזו כאן מרחפת, מ"ת רח"ף, ורוח אלהים הם הל"ב אלהים.

ורוח אלהים אלהים במילוי יודי"ן עולה בגימטריא ש' [אל"ף למ"ד ה"י יו"ד מ"נ], וחלק הרוח של אלהים שהוא אותיות המילוי בלבד עולים בגימטריא ר"ח.

והארץ היתה תהו ובהו ... ורוח אלהים מרחפת תהו ובהו הוא בחינת שביירת הכלים, ורוח אלהים מרחפת הוא בחינת האור שלא יכלו הכלים לקבל.

(ב) ורוח אלהים ר"ח אלהים הוא הרוח השוכן למעלה מהרקיע אשר עליו, וכנגדו אמרו ז"ל שישאל הם חלק אלוה ממע"ל, דהיינו שהם חלק

(ב) "ורוח אלקים מרחפת על פני המים" איתא בחז"ל זהו רוחו של משיח, ואפשר כמו דאיתא בזהר (בראשית) שגלות האחרון הגאולה תהיה בזכות משה רבינו שהוא יקרא דאורייתא לכן צריך לעסוק בתורה להיאגל,

(ב) ורוח אלקים מרחפת על פני המים וגו' : פירוש הוא הצדיק הלומד תורה שנקראת מים ויאמר פירוש הצדיק אלוקים יהי אור פירוש הצדיק מתפלל לה: שיהיה אור להאיר מתוך החושך ויהי אור וגו' ויבדל אלקים וגו' פירוש כדי שלא יתקלקל הצדיק מהרשע ויקרא אלוקים לאור יום פירוש הקב"ה מפרסם את הצדיק שהוא יום ואת הרשע שהוא לילה ויהי ערב לרשעים ויהי בוקר לצדיקים יום אחד שנעשה כולו יום.

והארץ היתה תהו ובהו וגו' : אמרו חז"ל תהו זה מעשיהם של רשעים

(ב) והארץ היתה תהו ובהו ארץ היא בחי' אמונה, ומציאות קטנות האמונה היא כשהארץ תהו ובהו, פי' שהאדם תהוה ומשתומם ממצויאות עוה"ז, ודאי' בסיומו"ע במעשה א' שהשני למלך ראה נהר ותמה על השווא אדום כיון, ומרוב תמיהתו שהיה צריך להיות כמים והאך הוא אדום וכו', לבסוף נפל ושתה היין, וכן בכל מכשולות עוה"ז תחילתם מהתמיהות וההתפעלות שוא משנינוי חידושי מקרי עוה"ז, וזהו והארת היתה תהו היינו מציאות קטנות האמונה כשהאדם מתמיה ומשתומם מהבלי העולם. ובהו לשון בו הוא, יש בו משהו.. שנדמה שיש מציאות נפרדת, ובאמת בו ה' ו', היינו שע"י שביירת הכלים ירדו הניצוצין הקדושים בכ"ז בעוה"ז והם הם המראה טעם וריח שבכל נברא! ומחמת שנפלו - היינו שאין הניצוץ צועק באתגליא אין עוד מלבדו, אלא שנדמה למציאות נפרדת מאלקותו

ג וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי-אוֹר:

אונקלוס
ג וַיֹּאמֶר יי יהי יהוה ויהי יהוה:

לקוטי הלכות ברסלב

נעשה ע"י בחי רוחו של משיח. וזה עיקר עבודת האדם כל ימי חייו כנ"ל: וע"י האתערותא דלתתא שאנו מתעוררים לחפש את הרוח אלקים שמרחף ע"פ תהום, לבקש הרגשה דקדושה בחי' בינה ליבא - אלקים, למצוא את החידוש מעשה בראשית בתוך כל מניעה. - אזי מתגלה ויאמר אלקים יהי אוֹר ויהי אוֹר היינו אוֹר כח המברר את הטוב, כי כשאין אוֹר אין יודעים לברר בין טוב לרע, אך כשיש זה אוֹר האמונה והדעת, אזי - וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל אלקים בין האור ובין החשך: כי נפילת האדם ע"י הנחש המפתה שאין טוב בעולם, אין כזה מושג שיכול כל אחד ואחד לאכול בקדושה וכו' ולעומת זה וירא אלקים את האור כי טוב, היינו שראה השי"ת שכן נעלה את הטוב שבכ"ד והאיר על הבריאה אוֹר אלקי שנגלהו בכ"פ שנסתכל בשכל דקדושה שבכל דבר. גם עיקר הברור בכח האמונה המאירה באור התורה, וז"ל ר' נתן [הל' דינים ה"ד ז'] "ובאמת התורה והאמונה כולא חד כי שניהם תלויים זה בזה כי א"א לקיים את התורה כ"א ע"י אמונה כמ"ש כל מצותך אמונה וכן אין קיום להאמונה כ"א ע"י התורה וכנ"ל. וע"י מעשה בראשית בעצמן שעשה השי"ת בכל יום ע"י ז' נתבררו הנצוצות משברי כלים מעלמין דחריבין.. וזהו בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ. בראשית היינו בהתורה שנקראת ראשית דרכו, ברא אלקים את השמים וכו' כשרז"ל והארץ היתה תהו ובהו וחשך וגו' שזה נמשך מבחי' שפירת כלים שהם בחי' תהו ובהו וחשך וכו' ורוח אלקים מרחפת על פני המים, רוח אלקים זה בחי' אמונה שהיא בחי' מלכות כידוע שנקרא אלקים כמ"ש ואלקים מלכי מקדם. וזהו רוח אלקים היינו בחי' אמונה מרחפת על פני המים דא אורייתא כשרז"ל היינו שהאמונה מקושרת בהתורה ומקבלת ממנה כח לברר הנצוצין שהם בחי' רפ"ח ניצוצין שזהו בחי' מרחפת כמבואר בכתבי האר"ז. וע"י ויאמר אלקים יהי אוֹר שהוא בחי' עולם התיקון בחי' תיקון כל מעשי בראשית על מכוון, ויהי אוֹר שהי' כן שנתתקן הכל היינו כנ"ל שע"י האמונה שמקבלת כח מהתורה שזהו בחי' רוח אלקים מרחפת על פני המים כנ"ל ע"י מתקנין כל הדברים שעושין כי ע"י בירור כל הנצוצות שזה עיקר עצם העשי' של כל מעשה בראשית שהם בחי' כל העסקים והמלאכות והעשיות וכל המשא ומתן שבעולם וכנ"ל. ע"כ.

בית אהרן

מרחף עליו רוח אלקים, ועי"ז - ויאמר אלהים יהי אוֹר - שיאיר לו, "יהי אוֹר" - שנעשה לו אוֹר! (ג) ויאמר אלהים יהי אוֹר וגו' וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך... ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד - פי' רז"ל יהי אוֹר זה אברהם, וירא אלהים את האור זה יעקב, וההבדלה היא שהבדיל בין מעשיהם של צדיקים למעשיהם של רשעים, ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד - זהו יום הכיפורים. והפי' בזה: כי הצדיקים נקראים אוֹר כי הם מאירים בליבות כלל ישראל אפי' ברשעים ומאירים ומתקנים אותם, והוא ע"י שנכללים ויורדים גם למדרגה היותר תחתונה בכדי להעלות אותם. וז"ש רז"ל שיום אחד - שהוא כולל הערב ובוקר - הוא יוה"כ, כי ביוה"כ נאמר על דעת המקום וכו' אנו מתירין להתפלל אם העבריין, ויורדים עד למטה להאיר הכל, וזהו האור כי טוב - שמאיר ומתקן כל המדרגות. [מכ"ק אדומו"ר הרב רבינו אשר קארלינער זי"ע. הובא בתחילת הספר]

אבן עזרא

ונבראו. והטעם כנוי על המעשה שלא היה ביגיעה. ועל דרך משל מלך ומשרתיו וזה האור היה למעלה מן הרוח:

רמב"ן

אֱלֹהִים יְהִי אוֹר. והעניין, לומר שלא היה בעמל. וכך קראו רבותינו לזה "מחשבה"; אמרו: מחשבה - ביום; המעשה - עם דמדומי חמה. והוא להורות על דבר מחושב שיש בו טעם, לא חפץ פשוט בלבד. וכמילת הויה - מורה על מעשה הזמן העומד, כמו "וַיִּתֵּן הָאֱלֹהִים לְמִלְכָּךְ"

מניעה ולא חשכת, שמעכב את האדם מעבודת ה', על פני תהום לפי תמיהתו מחיצוניות עוה"ז, כי התהום הוא הריחוק מאור הדעת, וכדהאריך ר' נתן בכ"מ שעיקר עבודת האדם היא לשבר המניעות, שכאין האדם משבר מניעות מובטח לו שלא יגיע לענינו האמיתי, כי מציאות העולם הוא תהו וחושך, מניעות אחרי מניעות כל ימי חייו, והם מושכים את האדם מתהום אל תהום רח"ל, ורק כאשר ישבר המניעות יזכה לבא אל הדעת, אל הקדושה..

גם תהו ובהו וחושך ותהום כנגד ד' ירדותיו של אדם בארבע יסודות, אלא שרוח אלקים מרחפת ע"פ המים, ופי' רז"ל שהוא רוחו של משיח, היינו שבכל מניעה ומניעה שבעולם אל יחשוב שבעבור הוא זה מגורש מאת פני ה', כי רוח אלקים עומד ומרחף ומחכה שישבור המניעה ותגלה אליו החכמה והקדושה..

וז"ל מוהרנ"ת [בהל' כיבוד או"א ה"ד ה'] "וזה בחי' והארץ היתה תהו ובהו וחשך וגו'. כי תהו ובהו וחשך שהם תוקף אחיזת הקליפות יניקתם מבחי' בראשית מאמר סתום, וזהו ויאמר אלקים יהי אוֹר ויהי אוֹר, זה בחי' התגלות האור מתוך החשך התגלות כבודו מהעדר הכבוד כי הקליפה קדמה לפרי כי הם יונקים ממאמר סתום שהוא קודם וראשון לכל. ועל כן תיכף כשנתהוה מהמאמר סתום בראשית. תיכף מעוצם ההעלמה וההסתרה נתאחזו הם בחי' והארץ היתה תהו ובהו וחשך וגו'. אך רוח אלקים דא רוחו של משיח מרחפת על פני המים דא אורייתא. כי עיקר התגלות הכבוד מתוך המאמר סתום לגרש אחיזת הקליפות ולהמשיך כבודו ממאמר סתום מההעלם אל הגילוי שזה עיקר עבודת האדם. עיקר בחי' זאת נעשית בשלימות ע"י רוחו של משיח שהוא עוסק תמיד לגרש הקליפות ולגלות כבודו מההעלם אל הגילוי. שזהו בחי' התגלות התורה שהוא עיקר כבודו ית' כשרז"ל אין כבוד אלא תורה ומתחילת בריאת העולם עד הנה הוא עוסק בזה עד שיגמרו בשלימות לגלות כבודו ית' כראוי ואז יבא לגאלינו. שאז יהיה עיקר התגלות כבודו בכל העולם. כש"ש ונגלה כבוד ה' וכו'. וע"כ ע"י בחי' רוח אלקים בחי' רוחו של משיח שהוא מגלה כבודו יתברך מההעלם כנ"ל. ע"י ויאמר אלקים יהי אוֹר וגו' וכן ויאמר אלקים יהי רקיע וגו'. וכן כל המאמרות שכולם הם בחינת התגלות כבודו מההעלם אל הגילוי מבחי' א"ה לבחי' מכה"כ שכל זה

(ב) "והארץ היתה תהו ובהו וגו' ורוח אלהים מרחפת על פני המים" הנה איתא במדרש דוהארץ היתה תהו ובהו מדבר על מלכות ישמעאל שישלטו בסוף הימים, ורוח אלקים מרחפת ע"פ המים - היא רוחו של משיח. ונ"ל שהכוונה לרוחם ונשמתם של כל ישראל, כי כל אחד במעשהו ועבודתו לקרב ולא לרחק המשיח, וא"כ רוחו של משיח בכל ישראל. ורמזה התורה שני העניינים שעל ידם יתקיים "רוח אלקים" - שיתגלה המשיח בארץ ישראל ויתבטל השכנגדו - מלכות ישמעאל - שהוא ע"י "על פני המים", ומים הם תורה שנמשלה למים ותשובה כמש"כ שפכי כמים לבך, וע"י שירדו המים עד מקום הנמוך - כי מטו רגלין ברגלין - אז ייתי מלכא משיחא, ומלאה הארץ דעה את ה' כמ"ם לים מכסים בב"א. "בראשית" - היינו עם ראשית חכמה, משרע"ה, ותורה - עם זה "ברא אלהים את השמים ואת הארץ". "והארץ" - היינו שע"י הארציות, העוה"ז נעשה - "היתה תהו ובהו וחושך וגו'". "ורוח אלהים מרחפת על פני המים" - ואין מים אלא תורה, כי כל בר ישראל שלומד תורה לשמה

(ג) ויאמר. אמר הגאון כי פי' ויאמר כמו וירצה ואילו היה כן היה ראוי להיות אור. רק הוא כמשמעו וכן בדבר ה' שמים נעשו. כי הוא צוה

(ג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר. מילת אמירה בכאן להורות על החפץ, כדרך "מה תאמר נְפִשְׁךָ וְנִפְשֵׁיךָ לָךְ" (שמואל א ב ד), מה תרצה ותחפוץ, וכן "וְזִתְהִי אִשָּׁה לְבִן אֲדֹנָיִךְ כַּאֲשֶׁר דָּבַר ה'" (הלל ב ד נא), כאשר רצה; כי כן הוא הרצון לפניו. או הוא כגון מחשבה, כמו "הָאִמְרָה בְּלִבָּהּ" (ישעיהו מו ח); "וַיֹּאמְרוּ

רמב"ן

ימים ממש, מחוברים משעות ורגעים, והיו שישה כשישה ימי המעשה, כפשוטו של מקרא. ובפנימיות הענין יקראו "ימים" הספירות האצולות מעליון, כי כל מאמר פועל הויה תיקרא "יום". והיו שישה, כי לה' הגדולה והגבורה. והמאמרים עשרה, כי הראשונות אין שם "יום" נתפס בהם. והפירוש בסידור הכתובים בזה נשגב ונעלם, ודעתנו בו פחות מטיפה מן הים הגדול.

דעת זקנים

(ג) יהי אור ויהי אור. מה שלא כתב ויהי כן, כמו באחרים, לפי שמה שכתב כן באחרים, לקצר דבריו וכתב, שאלו היה מפרש כל סדרי הבריאה,

ספורנו

להוציא גלוסקאות וכלי מילת שלא מכח הזרע:

(ג) יהי אור. הוא אור שבעת הימים שהיה לצורך המתהוים בלתי זרע והוא יהיה לעתיד כדרו"ל (פ' בתרא דכתובות) שיהיה אז לצורך מה שעתידה

כלי יקר

בו לשון אור כי הוא היה עצם האור, אבל במאורות של יום רביעי הזכיר בכל א' מאור בתוספת מ"ם להורות שקבלו אורם מן אור אחר גדול מהם כהוראת המ"ם, ולפי זה אין המדרשים סותרים זה את זה כי אור הראשון נגזר לד"ה לצדיקים, והמאורות של יום ד' קבלו ניצוץ האור הראשון וא"כ ודאי הן הן המאורות כי החלק כלול בהכל, ובוה מיושב גם כן מה שנברא ונגזר, וזה פירוש יקר.

בעש"ט

יהי אור אך בכדי שיהיה קיום לאור ולא יתבטל מחמת הרבוי היה צריך עוד בחינה של ויהי אור שהוא הצמצום.

(ג) ויהי אור לשון ויהי מורה על צמצום כידוע ליודעי חן, דבלי הצמצום לא היה מציאות שיאיר אורו יתברך בעולם, וכוונת הפסוק דבתחילה אמר

נועם אלימלך

בשבירת הכלים ועבודתנו היא לתקן להעלות אותן הניצוצות, וזה מה שכתוב בפסוקים דלהלן ויאמר אלקים יהי אור – אם השי"ת היה אומר יהי אור מיד, ויהי אור – היה חוזר האור לקדמותו ואז לא היה לצדיק שום עבודה, אבל השי"ת רצה בעבודת הצדיקים, לכן וירא אלוקים את האור כי טוב – הביט וראה באור ההוא למען יהיה עזר וסיוע לצדיק להעלות הניצוצות, כי טוב – זהו הצדיק הנקרא טוב, ויקרא אלקים לאור יום – כפשוטו, ולחושך – מה שהצדיק עדיין לא תיקן, קרא לילה – קרא אותו לילה, ויהי ערב – כשיגיע משיח צדקנו ויהיה הלילה לערב מלשון מתיקות יתוקן הכל ויבוא לאחדות כמו שהיה קודם שבירת הכלים, ויהי בוקר יום אחד – שגם הלילה יהיה ליום והכל יהיה אחד.

גר"א

יש לפרש שלמדו מן מלשון ויהי אור, ואין ויהי אלא לשון צער, שהיה כאן איזה דבר ועכשיו איננה, ומזה למדו דנגזר האור.

חיד"א

הבל לפני תורתו של משיח שהיא בידיעת סתרי תורה עמוקים.

המגיד ממזריטש

מרחם, ויותר יגדל הרחמנות ע"י שרואה החסרון שכבר נעשה ממה שמרחם כדי שלא יהיה חסרון, ואצלו ית"ש שווה הדבר אם נעשה כבר או קודם שנעשה ולכן גודל הרחמנות [ה"יהי אור"] היא קודמת למה שצריך רחמנות אחרי שכבר נעשה החסרון [ה"יהי אור" דגבורה].

"ויאמר אלהים יהי אור וגו' ויבדל אלהים בין האור ובין החשך" הנה האור עניינו הוא התורה ומעשים לשמה, והחשך הוא הפניה בעבודת השי"ת, ותמיד בתחילה האור וחשך מעורבים זב"ז, ואח"כ השי"ת מבדיל לאדם האור מתוך החשך וזוכה ללשמה גמור, וז"ש ויבדל אלהים וגו'. ומה שהוא בתחילה חשך וערב קודם ליום הוא כי מתחילה צריך הקטנות שבו החשך, ועי"ז משתוקק ומעורר את העליון ואז זוכה לגדלות, ובדרך זו הנה כשעולה אל הגדלות הוא מדבק גם הקטנות שמתחילה אל הגדלות והכל נעשה קודש. וז"ס וידע אדם את חוה אשתו, שמתחילה ראה החיצוניות וזו חוה ראשונה, והיא אינה יפה כלל אלא מצד עצמה פיה מלא דם וכו', ואמנם מצד התבוננות דחוט של חסד משוך עליה מחיות השי"ת – לזה

(נחמיה ו' 1). ולכן אמר הכתוב, כי כשברא חומר השמים – אמר שיהיה מן החומר ההוא דבר מזהיר, קראו אור.

"וַיְהִי אֹרֶךְ" – לא אמר "וַיְהִי-כֵן", כאמור בשאר הימים, לפי שלא עמד האור בתכונה הזאת כל הימים כשאר מעשה בראשית. ויש לרבותינו בזה מדרש בסוד נעלם.

ודע, כי הימים הנזכרים במעשה בראשית היו בבריאת השמים והארץ

(ג) ויאמר אלהים יהי אור. כתיב בפרשה זו ה' פעמים לשון אור וביים הרביעי כתיב ה' פעמים לשון מאור בתוספת מ"ם ויש בזה כוונה נפלאה וזה כי מצינו לרז"ל שאמרו (הגיגה יב.) אור שנברא ביום ראשון נגזר ואיתא למ"ד הן המאורות שנבראו ביום ראשון ולא נתלו עד יום רביעי ונראין שני מדרשים אלו כסותרים זה את זה. והאמת אינו כן כי הכל מודים שאור של יום ראשון היה אור גדול ונגזר ואלו המאורות שנתלו ביום ד' אינם עצם האור אלא קבלו אורם מן ניצוץ אור העליון שנברא ביום ראשון לכך הזכיר

(ג) ויהי אור לשון ויהי מורה על צמצום כידוע ליודעי חן, דבלי הצמצום לא היה מציאות שיאיר אורו יתברך בעולם, וכוונת הפסוק דבתחילה אמר

(ג) ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור, וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל אלקים בין האור ובין החושך, ויקרא אלקים לאור יום ולחושך קרא לילה ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד" לכאורה קשה מה הפסוק בא לומר שה' אמר יהי אור ויהי אור מה החידוש שאמר ויהי, וכן יש לדקדק כמה שאמרו חז"ל בתחילה עלה במחשבתו לבראו במידת הדין וראה שאין העולם מתקיים ושייתף מידת הרחמים, וקשה ג"כ ע"ז שאיך אפשר לומר חלילה על הבורא שמתחלה עלה במחשבתו ואח"כ שוב השתנות. וכן קשה מה הפרוש של הפסוק וירא אלקים את האור כי טוב וכי שייך אצל הבורא שרק לאחר שראה הבין שזה טוב, וי"ל שכתוב בכתבים ורוח אלקים מרחפת אותיות רפ"ח מ"ת, דהיינו זה רמז על הרפ"ח ניצוצים שנפלו

(ג) יהי אור אצל האור לא נאמר בריאה, אלא לשון ויהי שהוא לשון הוי"ה יש מיש, ויתכן שמחמת כן דרשו חז"ל שנברא האור מאור לבושו של הקב"ה. ויהי אור מה שדרשו רז"ל שגזר הקב"ה לאור שכבר ביום הראשון,

(ג) "ויאמר אלקים יהי אור" אורה זו תורה, אור גימטריא רז משום שבבוא מלך המשיח יתגלו רזי תורה כמו שאמרו חז"ל דתורה שיודעים עכשיו

(גה) "ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור וגו' ויהי ערב ויהי בוקר וגו'" יש להבין תוספת תיבת "יהי" למאמר זה מה שלא נמצא כן בשום מאמר? ועוד למה הקדים ערב לבוקר והלוא מתחילה היה האור ורק אח"כ היה ענין החשך בהמציאות [כי אור א"ס היה תחילה]? אבל הכוונה היא כי בתחילה כשהיה האור לא היה העולם יכול להתקיים כלל מחמתו וזה אינו אור וגילוי אלא חושך להעולם, ורק ע"י החשך והצמצום נעשה האור והגילוי, ולכן קדם הערב לבוקר בהבריאה. וזהו הטעם גם למה אמר לשון ויהי שהוא לשון צער, כי הכוונה בסדר הבריאה שבכאן היא "ויאמר אלקים" – שהמאמר היה בשם אלקים שהוא דין וצמצום "ויהי" – שהוא לשון צער וחסרון הצמצום, ועי"ז נמצא מציאור ה"אור" ודו"ק.

עוד נמצא: פ"י משארז"ל מהיכן ברא האור? אלא שנתעטף באור וברא באור. ר"ל דנתעטף היינו צמצום והסתרה, ועי"ז יכל להתגלות האור והבן.

(ג) "יהי אור ויהי אור" איתא ברע"מ יהי אור דא חסד ויהי אור דא גבורה, והכוונה היא כי שהרחמנות נולדת מתוך שרואה דבר חסרון ורע – אז

וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם בְּגַן-עֵדֶן וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְאָדָם לָמָּה עָשִׂיתָ כֵּן וַיֹּאמֶר אָדָם אֲנִי חָיִל וְרָב עָשִׂיתָ וְעָלְתָה אֶת-אֲרָצְךָ וְאֶת-בְּתוּלֹתֶיהָ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְאָדָם לָמָּה עָשִׂיתָ כֵּן וַיֹּאמֶר אָדָם אֲנִי חָיִל וְרָב עָשִׂיתָ וְעָלְתָה אֶת-אֲרָצְךָ וְאֶת-בְּתוּלֹתֶיהָ

אונקלוס
וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם בְּגַן-עֵדֶן וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְאָדָם לָמָּה עָשִׂיתָ כֵּן וַיֹּאמֶר אָדָם אֲנִי חָיִל וְרָב עָשִׂיתָ וְעָלְתָה אֶת-אֲרָצְךָ וְאֶת-בְּתוּלֹתֶיהָ

רש"י

וה' אלהים ראה את האדם בגן העדן ויאמר אלהים לאדם למה עשית כן והוא אומר אלהים חזק ורוב עשית ואת ארצך ואת בנותיה ויאמר אלהים לאדם למה עשית כן והוא אומר אלהים חזק ורוב עשית ואת ארצך ואת בנותיה

המגיד ממזריטש

לענין כל. "וירא אלהים את האור כי טוב" אמרו רז"ל שגנוז להצדיקים, ויש להבין היכן גנוז? והענין הוא כמוש"כ התרגום על בראשית - בחכמתא, ואמרו בתקונים בראשית - ב' ראשית, נקודה בהיכליה, והיינו שבנקודה שבתוך הב' דבראשית הוא החכמה, יו"ד שהיא נקודה כנודע. ופי' הדברים הוא; שבב' יש ג' קוין והם כנגד ג' עולמות ב"ע שהם נפרדים ומן הבינה ולמטה, אבל הנקודה שבתוכה היא החכמה - האצילות - שלמעלה מהם והיא אינה נפרדת ממנו ית'.

ונקרב הדברים אל השכל יותר ונאמר; כי תחילת מה שנגלה באדם היא המחשבה, והמחשבה ע"י שמצמצם ומייחד אותה לענין אחד - מיד נגלה בה חידוש וביאור חדש אשר מקורו אינו מהמחשבה עצמה - אלא משכל עליון ממנה, ומה שלפעמים לוקח זמן רב עד שיתגלה אינו משום עומק המחשבה אלא הוא כי עדיין לא ייחד מחשבתו לגמרי! והוא קוצו של יו"ד אשר נמשך ממנו האור הגנוז, ובתחילה כשנגלה הוא עדיין רק בסוד נקודה - כי יש לאדם תענוג עליון מהאור והחידוש הנופל במחשבתו מאוד, אבל עדיין אינו מתלבש ומסדר הדברים הקשים לו איך יתישב וכו', והוא האות יו"ד שבשם. ואח"כ סידור הדברים הוא באות ה' שבשם ואח"כ נמשך להו' וה' ג"כ [ענין בפנים שהרחיב רביו בכ"ז]. וא"כ האור הוא גנוז בהחכמה והמחשבה, וע"י שמצמצם ומייחד המחשבה לדבר אחד בוודאי שיתגלה לו האור הגנוז העליון והבן.

תורת החוזה מלובלין

אין טוב אלא תורה ויקרא אלקים לאור יום פירוש מי שהוא בדבקות גדול במדרגה עליונה יהיה לו אורך ימים שהימים שלו ארוכים.

אדמו"ר מליובאוויטש בעל הלקוטי שיחות

ויש לומר בביאור רש"י: 'אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה' - שדוקא על ידי הסוד ופנימיות האמיתית של הבריאה (שמבואר באגדה) יבואר פסוק שלנו. שעל פי פנימיות הענינים, האור הוא בכדי לגלות שהמציאות האמיתית של כל נברא הוא דבר ה', אבל ראהו שאין כדאי להשתמש בו רשעים, כי אילו היה אור (ופנימיות) בגילוי לא היה בחירה חפשית, כי אם רואים שהכל אלקות אי אפשר לבחור לעשות היפך רצונו, ולכן 'הבדילו לצדיקים לעתיד לבוא' שרק אז יראו בגילוי כי פי' ה' דיבר'. והנה, לשון רש"י 'אף בזה אנו צריכים לדברי אגדה' יש לפרש: יש לחשוב שבני ישראל שנמצאים במקום אור (המדובר בפסוק שלנו), הם יושבי אוהל שנמצאים בד' אמות של תורה ותפילה, יכולים לחשוב שאינם צריכים לפנימיות התורה, ועל זה אומר רש"י: 'אף בזה אנו צריכים לדברי אגדה', שגם הם צריכים להפנימיות התורה, שמתוך כך באים להכרה בבורא עולם. (חכ"ה ש"א)

אבן עזרא

(ד) וירא. כמו וראיתי אני והוא במחשבה: וטעם ויבדל. בקריאת השמות:

רמב"ן

שיאמר, כי אחרי שאמר אלהים: 'יהי אור', והיה אור, ראה אותו כי טוב הוא, ולכן הבדיל בינו ובין החשך, כענין באדם שלא ידע טיבו של דבר עד היותו. אבל הסדר במעשה בראשית, כי הוצאת הדברים אל הפועל יקרא "אמירה": "ויאמר אלהים יהי אור" (פא); "ויאמר... יהי קויע" (פסוק ו); "ויאמר... תגשאו הארץ" (פסוק יא).. וקיומם יקרא "ראיה", כענין "וְנָאֲתַי אֲנִי דקדלת (ב יא); וכן 'וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ מִן-הָאֵלֶּל" (הלן ג ו). והוא

(ד) וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל. אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה (תגינה יב), ר' ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים, והבדילו לצדיקים (בכ"י ליתנהו) לטעיד לבא. (כי לא יוכל הבדל רק בדברים המתעבים, ואור וחושך הם העדר וקנין

נתעורר להתחבר בה, ועי"ז אפשר שיעלה גם מהחיצוניות אל הקודש והבן עומק סוד הדבר. (ד) "וירא אלהים את האור כי טוב" "אור" - אמרו רז"ל "אור" זה מעשיהם של צדיקים, והינו כי הצדיק יכל בחכמתו [עני לקמן דשם גנוז האור] לאכול דברים טובים ושאר תענוגים - ולסגף עצמו בהם. וכן לראות בכל מקום - ולא להוציא עיניו מד' אמות שהם הד' אותיות הוי"ה שיראה בכ"ד. וכן לדבר בדברים בטלים באיזה פעם - ולהיות דבוק בהשי"ת בהם. וכן בתפילה שאין ניכר בחוץ כלל - רק הכל באור הגנוז שבפנימיות.

וז"ש רז"ל שראה הקב"ה שאין כדאי שישתמשו בו הרשעים עמד וגנוז לצדיקים לעתיד לבוא, והיינו שהצדיקים שיבואו בכל עת שיבואו [ולאו דוקא לעוה"ב] להם יתגלה האור הזה ע"י עסקם וביקושם בתורה הקדושה.

"וירא אלהים את האור כי טוב" אמרו רז"ל ראה שאין העולם כדאי להשתמש בו גנוז לצדיקים וכנו', והיינו כי הנה למשל מלך טוב ומטיב - הרי ששתי דרכים יש לגילוי טובתו, הא' הוא מה שמבקשים ממנו העם ואז הוא מעט כי אינם משיגים רק לפי עניינם ודעתם שהם בגבול ובכלים נפרדים עכ"פ, והב' הוא מה שהוא מטיב כפי רצונו שהוא בלי גבול. והנה זה השני הוא האור הראשון אשר אין ראויים העם לעמוד בו מרוב גדלו - אך בו מתראה כחו ומלכותו ביותר מאוד, וזה גנו להצדיקים שיוכלו להמשיך האור הראשון אשר מצידו ית' ע"י שיקשרו עצמם להרצון הקדום ועי"ז יתגלו על ידיהם נסים גדולים אשר בהם יתראה טובו וגדלו

(ג) יהי אור וגו' : פירוש הוא רמז לתורה שבכתב ויהי אור הוא רמז לעוד תורה והיא תורה שבע"פ. (ד) וירא אלקים את האור כי טוב וגו' : פירוש

(ג) ויאמר אלהים יהי אור. ויש להבין, מדוע נברא האור בראשונה, הרי כל מטרתו היא לשמש את הגבראים, ואם כן מדוע נברא האור עוד לפני שאר הברואים?

ויש לומר דהאור הוא מטרת הבריאה, ועל דרך משל מאדם שבונה בית, שעוד לפני שמתחיל את הבניה בפועל, מונח אצלו סוף המעשה ומטרת הבנין, ורק אחר כך מתחיל לבנות, כן הוא גם בבריאת העולם, ולכן נברא האור תחילה, דהוא מטרת הבריאה, שכוונת בריאת העולם והאדם הוא לעשות לו יתברך דירה (בהתגלות האור, בהעולם הזה) בתחתונים. (ח"י ש"ב) (ד) וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל וגו'. פירוש רש"י "אף בזה אנו צריכין לדברי אגדה, ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים והבדילו לצדיקים לעתיד לבא. ולפי פשוטו כך פרשהו ראהו כי טוב ואין נאה לו ולחשך שיהיו משתמשין בערבוביא וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה".

(ד) וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּגַן-עֵדֶן וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְאָדָם לָמָּה עָשִׂיתָ כֵּן וַיֹּאמֶר אָדָם אֲנִי חָיִל וְרָב עָשִׂיתָ וְעָלְתָה אֶת-אֲרָצְךָ וְאֶת-בְּתוּלֹתֶיהָ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְאָדָם לָמָּה עָשִׂיתָ כֵּן וַיֹּאמֶר אָדָם אֲנִי חָיִל וְרָב עָשִׂיתָ וְעָלְתָה אֶת-אֲרָצְךָ וְאֶת-בְּתוּלֹתֶיהָ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְאָדָם לָמָּה עָשִׂיתָ כֵּן וַיֹּאמֶר אָדָם אֲנִי חָיִל וְרָב עָשִׂיתָ וְעָלְתָה אֶת-אֲרָצְךָ וְאֶת-בְּתוּלֹתֶיהָ

רמב"ן

ואמרו קצת המפרשים, כי האור הזה נברא לפניו של הקב"ה, כלומר במערב, ושיקעו מיד כדי מידת לילה, ואחרי כן האיר כמידת יום. וזה טעם "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר" (פסוק ה), שקודם היה לילה, ואחר כך יום, ושניהם אחרי הוויית האור. ואינו נכון כלל, כי יוסיפו על ששת ימי בראשית יום קצר.

אבל ייתכן שנאמר, כי האור נברא לפניו יתברך, ולא נתפשט ביסודות הנזכרים. והבדיל בינו ובין החשך, שנתן לשניהם מידה. ועמד לפניו כמידת לילה, ואחר כך הזריח אותו על היסודות. והנה קדם הערב לבוקר. ועוד ייתכן שנאמר, כי משיצאו השמים והארץ מן האפס אל היש הנוכח בפסוק הראשון, נהיה זמן. כי אף על פי שזמנינו ברגעים ושעות, שהם באור ובחשך, משיהיה יש – ייתפש בו זמן. ואם כן, נבראו שמים וארץ, ועמדו כן כמידת לילה מבלי אור, ואמר "יהי אור", ויהי אור, וגור עליו שיעמוד כמידת הראשון, ואחר כך ייעדר מן היסודות; "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר".

בעל הטורים

שיאותו לאורו. כמנין ויבדל מבדילין בשנה במוצאי שבתות:

ספורנו

זמני אור וזמני חשך שלא בכח סבוב גלגל אלא ברצון אלהי שהבדיל בין זמן האור לזמן החשך:

בן איש חי

שהוא בנימט' קכ"א (עם הכולל) כנ"ל. והנה בפר' זו כתוב אור ויום ובקר שהם רמזו לשני החירות וחשך, לילה, ערב רמזו לשני הגלות, ומספרם יתר על אור, יום, בקר כמנין י' פעמים 'אהיה' שכל דבר שבקדושה כלול מעשר, ולרמזו ששם אהיה מגן עליו בשני הגלות. (וזהו אהיה אשר אהיה בצרה זו ובצרה אחרת שיגן עליהם).

בעש"ט

להיגנו רק בתורה.

גר"א

כי טוב.

לקוטי הלכות ברסלב

נמצאנו למדים שעיקר בירור הטוב מן הרע נמשך ע"י הרוח חיים של הצדיק הדבוק בתוה"ק, שעל ידו נשלמים החסרונות ונתכפרים העוונות, וכן ע"י לימוד שו"ע שמגלה ומבדיל הרע מן הטוב, האסור והמוותר החייב והפטור, ואין הענין לקיים רק ההלכה כפשוטה, אלא ללמוד ממנה לעשות הכל על צד הטוב, לאכול בטוב ולישון בטוב לראות ה' טוב' שבכל דבר. וזהו ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן כי נהר הוא שורש התפלה היוצא מעדן בחי' אין – עין לא ראתה אלקים זולתך, שהוא שורש הרחמים, ובתפלה נמשך אור הדעת כי בלא התפלה מתגברים התוהו והחושך ואינו יכול לזכור את ה' בראשית', אבל ע"י עבודת התפלה ממשך ע"ע את העדן העליון ומתחיל להבין ולהשיג ולראות את האור האלקי שבבריאה ועי"ז מבין את הגן' סדרים דאורייתא, ששם גדלים נשמותינו וע"י שיבין להשיג אור התורה יוכל להגדיל נשמתו מדרגא לדרגא ואזי ילמד האידך לברר הרע מן הטוב ולהעלותו, וזהו הנקרא לחיות בגן עדן ממש.. וז"ל מוהרנ"ת [– הל' העושה שליח לגבות חובו ה"ג כ"ט] "וכל זה מבואר היטב למי שיש לו עינים בפרשת יצירת האדם כ"ש שם ויצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים וגו' ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם וגו' ויצמח ה' אלקים כל עץ נחמד וגו' ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע. ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים שם האחד פישון וגו' אשר שם הזהב וגו' ויקח ה' אלקים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה. ויצו

כענין שאמרו (כתובות קט א): "רואה אני את דברי אדמו"ן, וכמוהו (שמואל ב טו ז): "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל צֶדֶק הַפְּהֵן הַרְוֹאֶה אֶתְּהָ שְׂבָה הָעִיר בְּשָׁלוֹם". והענין, להורות כי עמידתם בחפצו, ואם החפץ יתפרד רגע מהם – יהיו לאין. וכאשר אמר בכל מעשה יום ויום: "וַיֵּרָא אֱלֹהִים בְּיַמִּי טוֹב", ובשישי כאשר נשלם הכל: "וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב כָּאֵד" (פסוק לא), כן אמר ביום הראשון בהיות האור: וַיֵּרָא אֱלֹהִים בְּיַמִּי טוֹב, שרצה בקיומו לעד.

והוסיף בכאן את האור. שאילו אמר סתם: וַיֵּרָא אֱלֹהִים בְּיַמִּי טוֹב, היה חוזר על בריאת השמים והארץ; ולא גזר בהן עדיין הקיום, כי לא עמדו ככה, אבל מן החומר הנברא בראשון – נעשה בשני רקיע, ובשלישי נפרדו המים והעפר ונעשית הַבְּשֵׁה שקראה "אֶרֶץ", ואז גזר בהם הקיום ואמר בהם: "וַיֵּרָא אֱלֹהִים בְּיַמִּי טוֹב".

וַיֵּבְרָא אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ – איננו החשך הנוכח בפסוק הראשון, שהוא האש, אבל הוא אפיסת האור; כי נתן אלהים מידה לאור, ושיהיה נעדר אחר כן עד שובו.

(ד) את האור. בגימטריא בתורה ועולה כמנין תרי"ג: את האור כי טוב. ס"ת ברית. וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל. מכאן שאין מברכין על הנר עד

(ד) וירא אלהים את האור כי טוב. והי' כן כי ראה אלהי' ובהר במציאותו מפני התכלית אשר הוא הטוב שכגללו המציאו בידיעתו הפועלת: ויבדל אלהים בין האור ובין החשך. אותם הימים ששמש בהם האור הראשון היו

(ד) ויבדל אלהים בין האור ובין החשך. הנה מספר החשך' הוא יותר ממספר 'האור', ובא לרמוז ששנות הגלות היו יותר משנות החרות כשישבו על אדמתם. וההפרש היותר הוא קכ"א כמנין ק"ך צירופי 'אלהים' עם הכולל, לרמוז כי אריכות הגלות הוא בשביל למתק הצירופים הנ"ל. וזהו ויבדל אלהים בין האור ובין החשך' שלש' ויבדל דייקא, ר"ל שההפרש שבין האור לחשך הוא שם 'אלהים' שיש בו ק"ך צירופים

(ד) את האור כי טוב ויבדל בחז"ל אמרו שגנוזו בתורה כי התורה הוא גדול בכמה אלפים פעמים מהעולם, והאור הגנוז שהוא גדול מהעולם יכול היה

(ד) וירא אלהים את האור כי טוב גם החושך הוא בריאה ואינה רק העדר, אמנם היות ואינה תועלתה ניכרת כתועלת האור לכן לא נאמר בבריאתה

(ד) ויבדל אלקים בין האור ובין החשך רביה"ק בתו' ח' מגלה: "הענין, כמו שכתוב בתקוני-זהר גן-דא אורייתא', כי התורה נקראת גן, ונשמות ישראל המענינים ומבינים בהתורה הם בחינת עשבין ודשאין דאתרביאו בגן ומאין הם גדלים? הוא ממעין, דא חכמה, כמו שכתוב "מעין גנים" ומהיכן מקבלין החכמה והשכל שהוא בחינת המעין? הוא מהתפלה, כמו שכתוב "ומעין מבית ה' יצא" – הוא התפלה, כמו שכתוב "כי ביתי בית תפלה" וגו' .. ועל-ידי-זה נעשה מעין גנים, שהמעין משקה הגן, ועל-ידי-זה אתרביאו עשבין ודשאין כנ"ל. וכו' .. והינו דכתיב ונהר יצא מעדן להשקות את הגן, ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים הוא בחינת התפלה, כי עדן "עין לא ראתה", כמשארו"ל, שזהו בחינת תפלה שהוא למעלה מן הטבע, כי על-ידי תפלה משנה הטבע כנ"ל [וזהו בחינת עדן "עין לא ראתה", כי למעלה מהטבע אין לנו שום תפיסא] והינו: ונהר יצא מעדן-הינו מהתפלה, כנ"ל: "ומעין מבית ה' יצא"; להשקות את הגן-הוא התורה כנ"ל, "מעין גנים" וכאשר נמשך מעין החכמה מהתפלה אל הגן שהוא התורה, אזי אתרביאו עשבין ודשאין-נשמות ישראל, כלומר שגדלים בהגן ומבינים ומשכילים בהתורה, ואזי זוכה ללון בעמקה של הלכה לברר הדין, האסור והמוותר, הטהור וכו', ובה מפריש הטוב מהרע כנ"ל וזהו: ומשם יפרד, כי על-ידי-זה נפרד הרע מהארבעה יסודות ולא נשאר רק הטוב, ואזי: והיה לארבעה ראשים-הם ארבע אותיות הו"ה, שהם שרש הטוב של הארבעה יסודות כנ"ל: ע"כ

הַיְקָרָא אֱלֹהִים | לְאֹר יוֹם וְלַחֲשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם אֶחָד: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם:

אונקלוס
 הַיְקָרָא יְיָ לְהַוְרָא יְקָרָא וְלַחֲשׁוּכָא קָרָא לַיְלָא וְהַוְרָא רְמִישׁ וְהַוְרָא צִפְרָא יוֹקָא חָד: [ב] וַיֹּאמֶר יְיָ וַיְהִי רָקיעַא בְּמִצְיַעוֹת מַיִא וַיְהִי מַפְרִישׁ בֵּין מַיִא לְמַיִא:

רש"י

עמודי שמים ג ירופפו (ויזכר, כל יום ראשון, וזכר ד יתמהו מגערתו, כאלם שמשותם ועומד מגערת המאיים עליו: בתוך המים. צלמלע המים, ה שש הפרש בין מים העליונים לרקיע כמו בין הרקיע למים שעל הארץ, הא למדת, שהם תלויים צמאמרו של מלך:

(ה) יום אחד. לפי סדר לשון הפרשה היה לו לכתוב יום ראשון, א כמו שכתוב בשאר הימים, שני, ושלישי, רביעי, למה כתב אחד, לפי שהיה הקצ"ה יחיד בעולמו, שלא נצרכו המלאכים עד יום שני, כך מפורש בצרפתי רצה ג, ה: (א) יהי רקיע. צ יתחזק הרקיע, שאף על פי שנצרכו שמים ביום הראשון, עדיין לחים היו, וקראו צבי מגערת הקצ"ה צאומרו יהי רקיע, וזהו שנאמר

לקוטי הלכות ברסלב

בגן כנ"ל: עבלה"ק. (ה) ויהי ערב ויהי בקר יום אחד פ"י מוהרנ"ת שצריך האדם לשער בדעתו תמיד אם מאיר לו אור האמונה או הדעת, בחי' ויבדל אלקים בין האור ובין החושך – בין גדלות לקטנות, ואסור לערב ולבלבל ביניהם בחי' ויהי ערב ויהי בקר. כי כשאי אפשר לקבל את עצם האור מחמת החושך והבלבול אזי אין כלים לקבל אור האמת לאמתו, ולכן נקראת האמונה לילה בחי' חושך, ואמונתך בלילות, וכן להיפך כשזוכה לאור הדעת לזכור את השי"ת ולהדבק בו כ"א לפי מה שהוא, אסור לעזוב עצמו וליפול לחושך ח"ו, ושוב ביום הבא חזר לומר ויהי ערב כי גם כשכבר זכה לאור הדעת צריך שוב לעבור חושך מחדש כדי לזכות לאור הבא אחריו. ולכן בכל הימים כתב ויהי ערב ויהי בקר, משא"כ בשבת קדש, כי בימות החול יש בחי' לילה וחושך, אבל שבת הוא יום שכולו אור והתגלות הדעת והאמונה מאירה כאור הדעת ממש. וזה פ"י ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, שצריך לאחדם שלא יהא אצלו פירוד בין דעת לאמונה, בין גדלות לקטנות. וכדפי' הבעש"ט שכל הבריאה כולה הם כ"ב אותיות מלובשים זע"ז והאלף הוא החיות אלקות שבבריאה, וצריך להחזיר הכל לאחד לאלופו של עולם, בין ערב בין בקר. ומה שעשה השי"ת שנמשכה הבריאה ליום שני ושלישי וכו', אע"ג שהכל אחד, אלא שהמשך ריבוי הזמן מורה שצריך המתנה עד שזוכים ליכנס אל הקדושה אל השבת, ואסור לדחוק השעה רק לברר הזמן, כל זמן ובירורו, כל נברא ובירורו. [– ע"פ הל' הכשר כלים ה"ד אות לח לט] וביום השלישי צוה השי"ת:

בית אהרן

(ו) "ויהי מבדיל בין מים למים" – אין מים אלא תורה, וצריך הבדלה לדעת כל אחד מה חלקו הראוי לו ללמוד בתורה, כי א"צ ללמוד רק חלקו.

אבן עזרא

האומר שקצות השמש עם קצות מימי אוקינוס. וזה הרקיע הוא האויר. כי כאשר התחזק האור על הארץ והרוח יבש מהארץ. נהפך הלהט ונעשה הרקיע. וכן אמר במזמור עם נוטה שמים כיריעה המקרה במים והזכיר העבים והרוח ויסוד ארץ והוא גבוה על המים וכן כתוב כי הוא על ימים יסדה. לרקיע הארץ על המים וכן כל הולך אל הים יורד יקרא וטעם הקורא למי הים. שיעלו והם עננים. ואחר כן וישפכם:

רמב"ן

שעות שכל רגע מהם בקר במקומות משתנים וערב במקומות שכנגדם ואם כן ירמוז לאשר יהיה ברקיע אחרי הנתן המאורות ברקיע השמים (ו) יהי רקיע. החומר ההווה בתחלה שבראו מאין אמר שיהיה רקיע מתוח כאהל בתוך המים ויהיה מבדיל בין מים למים ושמא לזה כוונת באמרו (אב"ד ד א) רב אמר לחים היו שמים ביום הראשון וביום השני קרשו רב אמר יהי רקיע יחזק הרקיע רבי יהודה רבי סימון אמר יעשה מטלית הרקיע כמה דאת אמר (שמות לט ג) ויִרְקְעוּ אֶת פְּתֵי הַתְּהֵב וְגו' "בְּתוֹךְ הַמַּיִם" – באמצע המים בין מים העליונים למים התחתונים כמו שיש הפרש בין הרקיע למים שעל הארץ כך יש הפרש בין מים העליונים לרקיע הא למדת שהן תלויים במאמר בראשית רבה (ד ד) וכתבה רש"י וזה מענין מעשה בראשית הוא ואל תקוה ממני שאכתוב בו דבר שהענין הוא

ה' אלקים על האדם לאמר מכל עץ הגן וגו' ומעץ הדעת וגו'. כי כבר מבואר בהתורה הנ"ל פסוק ונהר יוצא מעדן וגו' הנ"ל בביאור היטב ע"פ התורה הזאת שהוא בחי' מעין החכמה והשכל היוצא מהתפלה אל התורה כי התפלה בחי' עדן והתורה הוא בחי' הגן וכו' ועי"ז מפרדין הרע מן הטוב מכל הדי' יסודות בחי' ומשם יפרד ועי"ז נכללין כל הדי' יסודות בשרשן בדי' אותיות הוי"ה שזוהו בחי' והיה לארבעה ראשים ע"ש. ואז זוכין להמשיך הרוח חיים דקדושה מן התורה להכניע הרוח של הסט"א שהוא בחי' עשו כמבואר שם ע"ש. וכל זה מבואר היטב בכל הפרשה הנ"ל למעין שם כי מתחילה מדברת הפרשה מענין הרוח חיים של האדם שהוא עיקר חיות וקיומו כ"ש שם ויפח באפיו נשמת חיים וגו' ואח"כ מתחיל לדבר תיכף מענין הגן עדן ומענין הנהר הנ"ל ושהניח שם את האדם לעבדה ולשמרה וצוהו שלא לרדק עצמו בעץ הדעת טו"ר וכו'. היינו כנ"ל שעיקר העבודה של האדם הוא שישתדל להמשיך המעין היוצא מבית ה' שהוא הנהר היוצא מעדן כדי להשקות את הגן שהוא התורה דהיינו שישתדל וירבה בכל יום התפילות ותחנונים עד שימשיך אליו שכל וחכמה אל התורה כדי שיזכה לברר פסק ההלכה וכו' כנ"ל שע"ז יזכה לברר כל הדי' יסודות עד שיהיו לארבעה ראשים שהם כל לכל המדות שזוהו עיקר עבודת האדם כנ"ל. ואז יזכה שיהיה נמשך אליו בכל עת הרוח חיים בשלימות גדול להשלים כל החסרונות שלו שזוהו בחי' מ"ש בתחילת הפרשה וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וגו' כי לא המטיר וגו' ואדם אין וגו' ופרש"י לפי שלא היה עדיין אדם להתפלל וכו'. היינו כנ"ל שבלא התפילה כל הדברים חסרים ואין צומחין כל עשבים ודשאין של הגן עד שמתפלל האדם שאז ממשיך הנהר היוצא מעדן וכו' שע"ז צומחין עשבין ודשאין דאיתרביאו

(ה) ויקרא. ה"א לילה נוסף כי הוא מלעיל ולעולם ל' זכר הוא: ערב. קרוב מטעם חשך ונקרא כך שנתערבו בו הצורות ובקר הפך ערב שיוכל אדם לבקר בינות הצורות: וטעם יום אחד הוא על תנועת הגלגל ויש סוד לדרש שיתא אלפי. ואחר שאמר שהאור יקרא יום לא יתכן שיקרא הערב יום רק פ"י היה ערב גם היה בקר של אחד. ואילו היה הערב והבקר יום אחד מה טעם שני: (ו) ויאמר. אמר הגאון על הרקיע דברים שלא היו. רק פירושו דבר נטוי כמו וירקעו. ארקעם. וכן וימתחם כאהל לשבת. ומה נכבד דבר

(ה) ויקרא אלהים לאור יום. יאמר כי נברא הזמן ועשה מדת יום ומדת לילה וענין "ויקרא" מפני שהאדם קרא השמות אמר באלו שנעשו קודם היותו כי האלהים קרא להם שמות וזה דעת רבי אברהם והנכון שענין "קריאה" באלו בכאן היא ההבדלה המוגבלת בהם כשלבשו צורתם וכן אמרו (בי"ד ג) יום יהא תחומך ויליה יהא תחומך "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד" – היה ערב והיה בקר של יום אחד ויקרא תחילת הלילה "עֶרֶב" בעבור שיתערבו בו הצורות ותחלת היום "בֹקֶר" שיבקר אדם בינותם כך פירש רבי אברהם ועל דרך הפשט לא יתכן לומר "יום ראשון" בעבור שעדיין לא נעשה השני כי הראשון קודם לשני במנין או במעלה אבל שניהם נמצאים וה"א אֶחָד" לא יורה על שני ויש מפרשים (מורה נבוכים ב ה) כי זה רמז לתנועת הגלגל על פני כל הארץ בעשרים וארבע

רמב"ן

מסתרי התורה ואין הפסוקים צריכים לביאור הזה כי לא יאריך הכתוב בענינו והפירוש אסור לידועיו וכל שכן אלינו

ספורנו

(ה) ויקרא אלהים לאור יום. אע"פ שלא היה אז זמן האור והחשך מתנהג על אותו האופן שמתנהג אצלנו הזמן שאנו קוראים עתה בשם יום ובשם לילה: ויהי ערב ויהי בקר. אע"פ שהבדיל האור והחשך שיהיו משמשים בזמנים מתחלפים נבדלים בלתי סבוב גלגל הבדיל בהדרגה באופן שהיה ביניהם זמן ערב בבא הלילה וזמן בקר בבא היום: (1) יהי רקיע בתוך המים.

כלי יקר

(ה) ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. מה שלא נאמר יום ראשון לפי שארז"ל (ברכות יא: ועין מהרש"א) מזכירין מדת יום בלילה ומדת לילה ביום. להוציא מלב המינים האומרים שמהתחלה אחת לא יצאו שני הפכים, ועל כן גזרו אומר מי שברא אור לא ברא חשך, על כן אמר ויהי ערב ויהי בקר דהיינו ליל ויום אע"פ שנראין הפכין מ"מ שניהם יום אחד, ויזו של אחד, כי אל אחד ברא לשניהם. ופי' זה מחזור יותר מן פירש"י שפי' שבא להורות שהיה הקב"ה אחד שלא נבראו המלאכים עד יום שני כי מלאכים לא נזכרו כאן ומה ענין זה למאמר ויהי ערב ויהי בקר. (1) יהי רקיע. בחגיגה (יב) אר"י אמר רב בשעה שברא הקב"ה את העולם היה מרחיב והולך כשני פקעיות של שתי עד שגער בו הקב"ה והעמידו שנאמר (איוב מ:א) עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערתו. והיינו דארשב"ל מאי דכתיב (בראשית לה:א) אני אל שדי אני שאמרתי לעולמי די. וא"ד בשעה שברא הקב"ה את הים היה מרחיב והולך עד שגער בו הקב"ה כו'. ויש להתבונן מה הודיע לנו בעל המאמר בזה כי מה דהוה הוה. וכפי הנראה שבא להמליץ בעד האדם מה שאנו רואין כי בטבעו תמיד הוא נכסף שיתפשטו מעשיו לכלי תכלית בלי גדר ושיהיה הכל היתר בענינו כל אשר חפץ יעשה ואם יונח האדם על טבעו אז אין גבול וקצה למרכבות חמדת תאוותו ובהפקרא נחא ליה שלא יהיה גדור וקשור בשום פעולה, עד אשר גער ה' בנו ע"ז זאת התורה הנותנת גבול ומדה לכל המעשים עד היכן יתפשטו ע"פ הרצון האלהי ועד היכן מותר לו לשלח רסן תאוותו.

ויש להפליא על האדם, איך לא מצא בשכלו להגביל לעצמו גבול ומדה בכל מעשיו כמו מצות המושכלות ודומיהן בלי הערה האלהית אחר

אור החיים

(1) ויאמר אלהים יהי רקיע וגו'. פירוש הרקיע שברא ה' ביום אחד כמו שפירשתי בפסוק בראשית שהכל נברא יחד בדיבור אחד אלא שלא נתקנה מלאכת כל דבר ודבר על אופנה, עתה אמר אלהים שיקנה מקומו

זוהר

(ה) ויהי ערב ויהי בקר רבי יהודה אמר, מה הטעם דככל יום ויום כתיב ויהי ערב ויהי בקר, מכיון שאין בחינת יום בלא לילה, ולילה בלא יום,

בן איש חי

(ה) ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. ידוע שכל מעשיהם של ישראל הוא לברר ניצוצי הקדושה המעורבים טוב ברע וצריך לחפש ולברר הטוב מהרע ע"י עשיית המצוות. וזהו שאמר 'יהי ערב' מלש' עירוב הניצוצות טוב ברע,

בעש"ט

(ה) ויהי ערב ויהי בקר יש ז' סוגי מחשבות כנגד ז' ימי הבנין, ובכולם יש תערוכות של ערב ובקר, היינו מחשבה המרחקת מהשם ומחשבה המקרבת להשי"ת, והם אהבת השי"ת ואהבת עברות, יראת השי"ת ויראה רעה, התפארות שמפאר השי"ת והתפארות שמפאר עצמו, ניצוח על עברות ניצוח לצורך עצמו, הוודיה, ויסוד שהיא ענין התקשות

גר"א

(ה) ויהי ערב ויהי בקר יום אחד היום עצמו נקראת יום, וכן היממה הכולל יום ולילה נקראת יום, והוא משום שהיום הוא בחינת הזכר והנקבה בחינת הלילה, והזכר נקרא אדם, וכן הזכר והנקבה יחד נקראים אדם, וכן הירח המושל בלילה נכלל בשמש מחמת שהיא כלולה בה ומקבלת אורה ממנו. ויקרא אלהים לאור יום וגו' יש בפסוק ראשון ז' תיבות כנגד ז' ימי הבנין, ויש בפרשה ראשונה ה' פסוקים כנגד ה' חומשים, וכן יש בה נ"ב תיבות ובצירוף אות ב' דבראשית הנחשב תיבה בפני עצמה יש סה"כ נ"ג תיבות כנגד נ"ג סדרים שבתורה [ב' דבראשית כנגד פרשה בראשית המתחילה

יהי טבע בתוך המים היסודיים כמו גלגל בתוכם סביב מבדיל בצורה קצתם מקצתם באופן שאיזה חלק עליון מן המים לצד האויר ישוב לטבע אידי והנה בזה עלו בהכרח אל איזה גבול באויר היסודי וקבל האויר איזה עסוי בהכרח להיות מקום לחלק שנהפך לאיד והתפשט אל מקום רב הכמות ממקומו הראשון:

שהשכל מחייבן. על זה אמר אל תתמה על החפץ כי האדם קבל טבע מולידיו. יען כי כל אדם נוצר משמים ארץ וים, כי הנשמה מן השמים והגוף מן הארץ שנעשה כטיט ע"י המים כמו שפי' רש"י על פסוק (שם ג.) ואד יעלה מן הארץ. ומשלשתן נעשה איש שלם כי איש ר"ת ארץ ים שמים, ועל הרוב נמצא טבע המוליד בנווד וגם האדם קבל טבע מולידיו שמים ארץ וים כי כולם היו מרחיבים והולכים לאין תכלית עד אשר גער בהם ה' כי מה שאמר היה הולך ומרחיב יאמר גם על הארץ כי מטעם זה הזכיר שני פקעיות ומאז והלאה נעשה טבע קיים לכל נוצר מהם, שכמותם היו עושיהם, שיש להם רצון להתפשט בכל מעשיו לאין תכלית.

ולעומת זה בא בעל המאמר, להוכיח את האדם לומר שאם קבל טבעם להיות לו חשק להתפשט כאמור הנה לפחות יקבל מהם גם את הטוב לעמוד בגערת הש"י כמו שהמה עומדים בגערת ה' במדה לא יצאו ממנו כמלא נימא, כך יעמוד האדם בגערת ה' ובמדה ושיעור אשר הגביל ה' לנו בכל המעשים ע"י זאת התורה. וזהו כוונת המאמר בילקוט פר' האינו (לב.תקמ"ג) הסתכלו בשמים ובארץ וים כו' שמא שנו מדתם כו'. וזה טעם ארז"ל (סוטה יז.) במצות ציצית תכלת דומה לים וים דומה לרקיע כו'. כי ע"י התכלת יזכור הים והרקיע וילמוד מהם לעמוד בגערת ה' שלא לשנות המדה כמו שיתבאר בע"ה לקמן פרשת שלח לך. (טו.לה) ומה שלא נאמר יהי רקיע ויהי רקיע כדרך שנאמר ויהי אור לפי שאין פתגם הרעה נעשה מהרה, לפיכך הרקיע המורה על המחלוקת לא נעשה תכף, אבל האור שהוא טוב לכל נעשה מהרה לכך נאמר תכף ויהי אור.

בתוך המים, ויהיה משמש דבר זה להבדיל בין מים למים ועיין בפסוק שאחר זה:

ושניהם נכללים זה בזה, ואינן נפרדות. (ח"א, מו, א)

ואח"כ ויהי בקר שיבקרו ויבררו הכל, ואז יהיה יום אחד' שיהיו כל הימים כיומא אריכתא בשלימות ומעלה אחת יען כי לא יהיה חסרון ופגם ח"ו כדי שיהיה הפרש בין יום זה ליום אחר.

ושייך התקשרות להשי"ת או ח"ו התקרבות לרע. (1) ויאמר אלוקים יהי רקיע כל המאמרות שאמר השי"ת בעת בריאת העולם כגון יה"י רקיע וגו' חיים וקיימים לעולם, והם המקיימים העולם, דאל"כ היה הכל חוזר לתהו ובהו, וזהו שכתוב לעולם ה' דברך נצב בשמים, שהדיבורים שאמר השי"ת בעת בריאת העולם נצבים לעולם.

ברא כנגד פרשת לך לך המדבר על אברהם שרמוז בתבנית בהבראם [וכו']. (1) ויהי מבדיל בין מים למים היינו בין מים העליונים לתחתונים, והפילוסופים לא ידעו מאלו המים העליונים שהוא למעלה משכלם ולכן הנמשכים אחריהם שאלו על הסדר של הארבע יסודות, מים איש רוח עפר, שהיה צריך להיות המים לפני העפר, וזה מחמת שלא ידעו שיש מים עליונים מעל כל היסודות.